

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Politologických studií

Katedra Politologie

Efektivita jaderných zbraní při nátlakové diplomacii

Bakalářská práce

Autor práce: **Matěj Řehák**

Studijní program: **Politologie a mezinárodní vztahy**

Vedoucí práce: **PhDr. Ing. Vlastislav Bříza, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2018**

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 10.května 2018

Matěj Řehák

Rozsah práce: 84 472 znaků

Anotace

Od doby svého vzniku a prvního použití během Druhé světové války se jaderné zbraně staly velice účinným mocenským prostředkem v mezinárodních vztazích. Právě kvůli uvědomění si jejich obrovské ničivé síly se staly během období studené války politickým nástrojem k vzájemnému odstrašování obou soupeřících světových supervelmocí, tedy USA a SSSR. Jinak tomu není ani v dnešní době, kdy se jaderné zbraně ještě zdokonalily a rozšířily i mezi ostatní státy a proto jejich politický a mocenský význam hraje velkou roli v mezinárodních vztazích i nyní. Staly se součástí strategického myšlení a velkou roli hrají převážně v nátlakové diplomacii, kde fungují především jako manipulativní nástroj k dosažení požadovaného cíle. Ač se tato taktika, založená na vyvolání strachu z potenciálního ničivého jaderného útoku, zdá být velice účinná, vyskytují se v ní i značná rizika a nevýhody. Do nátlakové diplomacie totiž spadá taktika donucovací a odstrašovací a kvůli rozdílnosti obou koncepcí se role jaderných zbraní mezi nimi do jisté míry liší, na což poukazují i někteří experti, věnující se tomuto tématu. Abychom dokázali zhodnotit efektivitu jaderných zbraní v nátlakové diplomacii, je potřeba zdůraznit tyto rozdílnosti a poukázat na ně při názorných případech z moderní historie.

Annotation

Since the creation and first use during the Second world war, nuclear weapons have become very effective means of power in international relations. Because of realization of their huge destructive force, they have become to be an political tool of mutual deterrence during the cold war among both world great powers of that time – USSR and USA. There is same situation in today's world, when nuclear weapons are even better and they are spreaded among other countries. They become to be important element of strategic thinking and play crucial role in coercive diplomacy, where they operate especially as manipulative tool of achieving the desired goal. Even though this tactic seems to be very effective, there are some considerable risks and disadvantages. In coercive diplomacy, we distinguish deterrent strategy and compellent strategy and because of dissimilarity between these two concepts, the role od nuclear weapons differs, which i also pointe dout by some of the experts, who are interested in this topic. To be able to evaluate effectiveness of nuclear weapons in coercive diplomacy, we need to point out these differnces and demonstrate them on related historical events.

Klíčová slova

Jaderné zbraně, nátlaková diplomacie, odstrašování, donucení, nukleární vydírání

Keywords

Nuclear weapons, coercive diplomacy, deterrence, compellence, nuclear blackmail

Title/název práce

Nuclear weapons's efficiency in coercive diplomacy

Obsah

1. Úvod.....	7
1.1 Současné zpracování tématu a mezera ve výzkumu.....	9
1.2 Cíl a metodologie práce.....	11
2. Hrozba jako politický nástroj.....	13
2.1 Teorie odstrašování.....	13
2.2 Zásadní faktory pro fungování odstrašování.....	14
2.3 Teorie donucení a její vymezení.....	15
2.4 Role jaderných zbraní v nátlakové diplomacii.....	17
3. Nevýhody a limity jaderných zbraní při donucení.....	19
3.1 Kredibilita.....	20
3.2 Racionalita.....	21
3.3 Mezinárodní ohlas.....	23
3.4 Komunikace a nevýhodnost.....	24
4. Efektivita <i>compellence</i>	25
4.1 Statistika úspěšnosti donucení podle Sechsera a Fuhrmanna.....	26
4.2 Statistika úspěšnosti donucení podle Kroeniga.....	28
4.3 Komparace rozdílných aspektů obou teorií.....	30
5. Historické případy donucení.....	33
5.1 Kárgilská válka.....	34
5.2 Karibská krize.....	36
5.3 Ostatní případy jaderného donucení.....	39
5.4 Problémy spojené se zkoumáním efektivitu jaderného donucení.....	41
6. Závěr.....	44
7. Použitá literatura a zdroje.....	47
7.1 Knižní publikace.....	47
7.2 Odborné články a internetové prameny.....	48

1. Úvod

Jaderné zbraně byly již od svého vzniku a prvního použití během Druhé světové války nejobávanější zbraní, kterou světová velmoc mohla disponovat, jelikož v sobě ukrývaly obrovský a do té doby nevídaný destrukční potenciál. Právě využití štěpné reakce k vojenským účelům znamenalo revoluci ve zbrojení. Možná ani samotní lidé v čele s J. Robertem Oppenheimerem, jenž během závěrečné fáze Druhé světové války pracovali na projektu Manhattan netušili, jaký bude mít vynález atomové bomby důsledky nejen na zbrojní průmysl, ale především na samotné mezinárodní vztahy a na mocenskou a vojenskou strategii. Po prvním použití jaderných zbraní americkou armádou na japonská města Hirošima a Nagasaki se staly nejobávanějšími a nejničivějšími zbraněmi, které lidstvo stvořilo a které měly potenciál ničit nejen města, ale i samotné státy.

Reakce Sovětského svazu na sebe nenechala dlouho čekat a krátce po Druhé světové válce začínají závody ve zbrojení mezi těmito dvěma supervelmocemi, které označujeme jako studená válka, jelikož ke skutečnému ozbrojenému konfliktu nikdy nedošlo. Velkou zásluhu na tom hrály právě jaderné zbraně, které sloužily v první řadě jako prostředek k odstrašení protivníka. Zbraně hromadného ničení a jejich nosiče se postupně zdokonalovaly a s nimi také obranné prostředky a strategie. Ve výsledku to znamenalo, že potenciální (jaderný) útok na velmoc, disponující také jaderným arzenálem, by se setkal s rychlou odezvou a mohl by vést až k totálnímu zničení jak útočící, tak i bránící se strany. Tento koncept, respektive vojenská doktrína, se nazývá zkráceně MAD (mutual assured destruction).

Jaderné zbraně se staly nástrojem především politického rázu. Právě na jednání politických elit jaderných velmocí záviselo případné rozpoutání jaderné války. Podle Roberta Jervise můžeme politický vliv nukleárních zbraní rozdělit do tří oblastí. Zaprvé je to vidina obrovské devastace světa, kdy následky by byly katastrofální pro fungování civilizace tak, jak jej známe. Právě s vědomím, že jediné rozhodnutí by mohlo vést k apokalypse, museli lídři obou supervelmocí během studené války počítat, což pochopitelně platí také dodnes u jakékoliv země, jenž disponuje použitelnou jadernou zbraní. Druhým politickým vlivem jaderných zbraní je již zmiňovaný fakt, že při konfliktu dvou jaderných velmocí by ani jedna strana nemohla zvítězit, jelikož ztráty na obou stranách by byly enormní a ani jedna strana by nezlepšila svou startovní předválečnou pozici, naopak by si pohoršily. Vědomi si toho byli například i americký prezident Ronald Reagan a generální tajemník SSSR Michail Gorbačov, kteří na Ženevském summitu v roce 1985 vydali společné prohlášení, že „nukleární válka nemůže být vyhrána a proto nesmí být nikdy vedena“. Třetí oblastí vlivu jaderných zbraní na politiku je samotná

rychlost potencionálního konfliktu a s ním spojené devastace. V případě *all-out* útoku¹ by totální destrukce a zničení protivníka trvala dny, možná pouze i hodiny. Právě obrovská síla nukleárních zbraní by měla za následek enormní zkrácení doby trvání konfliktu, například oproti oběma světovým válkám, které se táhly roky. U již započatého nukleárního konfliktu by nebyl prakticky žádný čas na vyjednávání, diplomacii nebo na přizpůsobení strategie.²

Fenomén jaderných zbraní a s nimi spojených strategií a doktrín se od 50. let minulého století stal oblíbenou vědeckou disciplínou mezi experty, věnující se politice, mezinárodním vztahům, bezpečnosti apod. Vznikla nová forma nátlakové diplomacie, založená na odstrašení protivníka od nějakého jednání (*deterrence*) nebo naopak k přinucení protivníka k určitému jednání (*compellence*). V obou případech by při nesplnění podmínek následoval ničivý, trestající jaderný útok. Tato forma diplomacie se ukázala být oblíbenou strategií při krizových, mezinárodních sporech. O její účinnosti a konkrétněji o efektivitě jaderných zbraní při těchto případech se však dodnes vedou rozepře, jelikož specifický faktor jaderných zbraní s sebou nese zároveň značná rizika a nevýhody, především při donucovací taktice. Za novodobé akademické nukleární skeptiky považujeme například Todda S. Sechsera a Matthew Fuhrmana, jejichž kvantitativní analýza případů (jaderného) donucení do značné míry zpochybňuje efektivitu jaderných zbraní v nátlakové diplomacii.³ Matthew Kroenig na druhé straně díky svému výzkumu naopak tvrdí, že jaderné zbraně roli v donucení hrají, především v rámci jejich poměru mezi aktéry krize.⁴ Oba teoretické proudy těchto autorů, založené na kvantitativních a statistických hodnotách, jsou zase v kontrastu s autory, jenž při zkoumání efektivity faktoru jaderných zbraní upřednostňují kvalitativní metody.⁵ Právě problémy, spojené se statistickou metodou výše zmíněných autorů a jejich odlišný závěrečný výsledek bude, jedním z námětů mé práce.

Není od věci zmínit fakt, že vliv jaderných zbraní a nátlakové diplomacie na mezinárodní politiku je velmi aktuální i v dnešní době a zřejmě tomu tak bude i nadále. Jaderné zbraně se rozšířily do ostatních států a k aktuálnímu datu je potvrzených osm zemí, které vyrobily svoji jadernou zbraň a zároveň ji také použily při jaderném testu. Kromě USA a Ruska

¹ All-out je typ útoku, při kterém jsou vynaloženy veškeré možné zbraně a prostředky pro zničení protivníka v co nejkratším čase.

² JERVIS, Robert, 1988. The Political Effects of Nuclear Weapons: A Comment. In: *International Security*. 13(2), s. 80-. DOI: 10.2307/2538972. ISSN 01622889. Dostupné také z: <https://www.jstor.org/stable/2538972?origin=crossref>

³ Věnuje se tomuto jejich akademická kniha *Nuclear Weapons and Coercive Diplomacy* z roku 2016, která sloužila jako jeden z hlavních informativních zdrojů mé práce.

⁴ O důležitosti jaderné převahy při nukleárních krizích pojednává například Kroenigova nová kniha *The Logic of American Nuclear Strategy: Why Strategic Superiority Matters* z roku 2018

⁵ mj. GAVIN, Francis J., What We Talk About When We Talk About Nuclear Weapons. *H-Diplo/SSSF* [online]. 2014, 16-17 [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: <https://issforum.org/ISSF/PDF/ISSF-Forum-2.pdf>

se jedná o Francii, Velkou Británii, Čínu, Indii, Pákistán a Severní Koreu. Spekuluje se také o Izraeli jako o dalším současném vlastníkově jaderných zbraní, ovšem oficiálně to nebylo potvrzeno ani vyvráceno. Riziko nukleárního konfliktu tedy rozhodně nelze stoprocentně vyloučit. Zvláště v době dnešní velmi napjaté situaci mezi USA a Severní Koreou, kdy právě jaderné zbraně hrají velkou roli. Příklad nátlakové diplomacie a jaderného odstrašování lze do jisté míry vidět právě na příkladu těchto dvou zemí, především nyní, kdy Kim Čong-un proklamuje, že Severní Korea v současné době již disponuje funkčním nosičem jaderné zbraně, kterým může dosáhnout na americké území. Je tedy zřejmé, že zabývat se jadernými zbraněmi a s nimi spojenou nátlakovou diplomacií není rozhodně od věci.

1.1 Současné zpracování tématu a mezera ve výzkumu

Tématem politické role jaderných zbraní jako nátlakového prostředku v diplomacii se začali přední akademičtí odborníci věnovat zejména od 50. let 20. století, kdy se naplno rozběhl závod ve zbrojení mezi USA a SSSR během studené války. Výzkum byl zaměřen především na teorii odstrašení, naopak teoretické základy donucení byly v průběhu let spíše opomíjeny, z čehož plyne jejich nejasné zakořenění a vymezení, které trvá dodnes.⁶ Za přelomovou práci můžeme považovat knihu *Arms and Influence* z roku 1967 od Thomase Schellinga, kde se poprvé objevilo rozdělení pojmů odstrašení a donucení, jenž spadaly pod nátlakovou diplomacii. Dílo se také věnovalo samotnému procesu podřízení nátlaku, záměrnému eskalování konfliktu (*brinkmanship*), manipulaci ohledně risku⁷ apod. Na tuto Schellingovu teorii pak navazovala většina akademiků, kteří se tomuto tématu věnovali. Mezi ně řadíme například Richarda K. Bettse, jehož kniha *Nuclear Blackmail and Nuclear Balance* z roku 1987 se věnovala právě efektivitě jaderného vydírání v krizích během studené války. Výzkum byl zaměřen na poměr jaderného arsenálu USA-SSSR a jestli jaderná převaha znamená vyšší šanci na vítězství v krizi. Autorova kvalitativní analýza několika případů nukleárních krizí během studené války naznačuje, že jaderná převaha do jisté míry může mít vliv na chování aktérů a může představovat (spolu s ochotou riskovat) výhodu ve vyjednávání, neznamená však

⁶ FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, 2016. *Nuclear Weapons and Coercive Diplomacy*. Cambridge University Press, s. 203-205. ISBN 9781107106949.

⁷ Tzv. Balance of Resolve – jedná se poměr odhodlání mezi účastníky krize. Aktér, který je ochotný zajít co nejdříve k vypuknutí jaderného konfliktu než podlehne, má největší šanci vyhrát danou nukleární krizi (Schelling: 1967, s. 92-125).

rozhodující faktor pro úspěšnost nátlakové diplomacie.⁸ Kniha tak pomohla lépe pochopit podstatu zkoumaného problému, ale některé důležité otázky zůstaly nezodpovězeny.

Nové poznatky ohledně výzkumu politické role jaderných zbraní v donucení přinesly dvě odlišné teorie, založené na kvantitativní analýze. Právě začlenění většího množství případů do statistiky, která zahrnuje různé, relevantní faktory a proměnné (včetně jaderných zbraní), podle těchto akademiků může efektivněji ukázat korelaci mezi jadernými zbraněmi a výsledkem krize.⁹ Výsledky statistických analýz a závěrečné poznatky těchto autorů se však značně liší. Todd S. Sechser a Matthew Fuhrmann ve své knize *Nuclear Weapons and Coercive Diplomacy* z roku 2016 poukazují na fakt, že jaderné zbraně nepředstavují výhodu pro úspěšné donucení. Jejich statistika s více než 200 případy naznačuje, že jaderní iniciátoři jsou dokonce procentuálně méně úspěšní, než iniciátoři bez jaderného arzenálu. Podle těchto autorů je vlastnictví jaderné zbraně během krize výhodné pouze v případě cíle donucení.¹⁰ Naopak Matthew Kroenig ve své knize *The Logic of American Nuclear Strategy: Why Superiority Matters* z roku 2018 zastává opačné stanovisko. Pomocí syntézy jaderné převahy a eskalování konfliktu ukázal, že jaderné zbraně mají vliv na úspěch či neúspěch jaderného donucení. Je to z toho důvodu, že jaderná převaha přímo ovlivňuje chování aktérů krize, konkrétně jejich schopnost riskovat a eskalovat daný konflikt. Podle provedené statistiky mají státy s jadernou převahou větší šanci v nukleární krizi uspět.¹¹

Situace ohledně výzkumu efektivity jaderných zbraní je tedy značně problematická. Nové poznatky, které přinesl kvantitativní výzkum Seschera, Fuhrmanna a Kroeniga, se ve své podstatě značně liší i přesto, nabízejí velmi zajímavé a pádné argumenty. Na otázku, jestli jaderné zbraně hrají při nukleárních krizích a zejména u donucení podstatnou roli, máme tedy dvě hypotézy. První hypotézou je nukleární skepticismus, tedy že jaderné zbraně neznamenají pro iniciátora donucení výhodu, která by rozhodla o jeho úspěchu (viz. Sechser, Fuhrmann). Druhou hypotézou naopak je, že jaderné zbraně svou roli hrají, jelikož jaderná převaha iniciátora přímo ovlivňuje chování aktérů s tím, že zároveň i zvyšuje šanci krizi vyhrát

⁸ BETTS, Richard K., c1987. *Nuclear blackmail and nuclear balance*. Washington, D.C.: Brookings Institution. s. 175 ISBN 08-157-0935-8.

⁹ FUHRMANN, Matthew, SECHSER, Todd S. a KROENIG, Matthew, The Case for Using Statistics to Study Nuclear Security. *H-Diplo/SSSF* [online]. 2014, 37-40 [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: <https://issforum.org/ISSF/PDF/ISSF-Forum-2.pdf>

¹⁰ FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, *The Coercive Limits of Nuclear Weapons* [online]. 2011, 19-20 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z:

<http://www.posse.gatech.edu/sites/default/files/pubfiles/The%20Coercive%20Limits%20of%20Nuclear%20Weapons.pdf>

¹¹ KROENIG, Matthew, 2018. *The logic of American nuclear strategy: why strategic superiority matters*. New York City: Oxford University Press, s. 153. ISBN 9780190849207.

(Kroenig). Dalším problematickou oblastí je samotná metodologie, jelikož se vedou spory o to, jestli je pro tento výzkum vhodnější kvantitativní nebo kvalitativní analýza – každá má své výhody i nevýhody.

1.2 Cíl a metodologie práce

Tato bakalářská práce se bude věnovat roli a efektivitě jaderných zbraní při dvou hlavních strategiích nátlakové diplomacie – při odstrašení (*deterrence*) a donucení (*compellence*). V první, teoretické části (kapitola 2) budou vysvětleny základní pojmy a koncepce, tedy nátlaková diplomacie, donucení a odstrašení. Budu se věnovat jejich historii, chápání a především zdůrazním základní body, rizika a požadavky pro jejich úspěšné fungování. Neopomenu ani to, jakou roli v nich hrají jaderné zbraně. Cílem práce pak bude poukázat na rozdíly mezi *deterrence* a *compellence*, se zaměřením na odlišné chápání úlohy jaderných zbraní. Konkrétně se budu v kapitole 3 věnovat tomu, proč u donucení jaderné zbraně nemusí představovat rozhodující faktor pro úspěšný výsledek snahy o donucení, i přes jejich velkou (politickou) sílu. Jelikož se jedná o strategii zjednodušeně řečeno útočnou,¹² v různých skeptických teoriích se vyskytují zajímavé a věcné argumenty, jenž účinnost jaderných zbraní v této situaci značně podkopávají. Z tohoto popisu by měli vyplynout hlavní nevýhody a rizika, které mohou zapříčinit neúspěch jaderného donucení. V této fázi se bude jednat o text s převážně deskriptivními prvky

Kapitola 4 bude věnována statistice historických případů donucení, která by měla napovědět, jestli jaderné zbraně mají vliv na úspěšnost donucovací strategie. Zde se také dostanu k porovnání dvou teoretických proudů a k odlišným výsledkům jejich statistik. Cílem této kapitoly komparace poukázání na rozdíly odlišných statistických výzkumů strategického donucení od Sechsera a Fuhrmanna na jedné straně a Kroeniga na straně druhé.

V kapitole 5 navážu s případovou studií Kárgilské války a Karibské krize, kdy se zaměřím výhradně na roli jaderných zbraní. Tyto dva případy jsem si vybral z důvodu, že zkoumání významnosti jaderných zbraní v nich je značně problematické a výše zmínění akademičtí autoři na ně mají z hlediska svých teorií jiný názor. Případová studie by tedy měla napovědět, jakou roli jaderné hrozby skutečně hrály a také to, která z teorií se víc blíží pravdě. V další části této kapitoly stručně zmíním další případy jaderného donucení, které by měly

¹² Klasické rozdělení od Thomase Shellinga označuje donucení zjednodušeně jako taktiku ofenzivní. Alexander George však donucení naopak explicitně vymezuje jako taktiku defenzivní (stejně jako *deterrence*, rozdíl je v pasivitě/aktivitě) a za útočnou strategii považuje vydírání (viz. Kapitola 2.)

zdůraznit problémy a limity jaderného donucení, kterými jsem se zabýval v kapitole 3. V poslední podkapitole této práce pak tyto praktické problémy shrnu a stručně je vysvětlím. Bude se mimo jiné jednat o problematiku rozlišení a definice samotných pojmů donucení a odstrašení, protože v praxi jsou tyto dvě koncepce do jisté míry propojené a tím pádem je jejich chápání nejednotné a nejednoznačné, což s sebou přináší různá úskalí.

Výzkum se bude opírat o dvě základní výzkumné otázky. První se bude ptát: *Jaká existují rizika využití jaderných zbraní při donucení oproti využití jaderných zbraní při odstrašení?* Zde se budu zabývat rozdílem ve funkci jaderných zbraní, při donucení a při odstrašení, konkrétně teda jaká rizika se vyskytují během donucení, které však nemusí tolik platit u odstrašení. Bude se jednat především deskripci a přehled argumentů. Druhá výzkumná otázka zní: *Představují jaderné zbraně, konkrétně nukleární převaha, výhodu při nátlakovém donucení?* Otázka se bude zabývat komparací dvou výzkumných proudů - Sechsera a Fuhrmanna jako zastánců nukleární irelevance v nátlakovém donucení a Kroeniga jako zastávce významnosti teorie jaderné převahy v nátlakovém donucení. Po komparaci jednotlivých, teoretických argumentů bude provedena případová studie dvou nukleárních krizí, při kterých se názory obou autorů na efektivitu jaderných zbraní liší. Bude se jednat o případy Kárgilské války 1999 a Karibské krize 1962. Případové studie budou zaměřeny výhradně na roli jaderných zbraní a měly by napovědět, která teorie se více blíží pravdě a zároveň by měly poukázat na problémy, které zkoumání tohoto faktoru v praxi značně komplikují, které pak v poslední podkapitole shrnu. Svým výzkumem se pokusím na tyto otázky nalézt v průběhu mé práce odpovědi a v závěru je shrnout a poukázat na problémy spojené s hledáním obecně platné odpovědi.

2. Hrozba jako politický nástroj

Nátlakovou diplomacií bychom nazvat „diplomacií hrozby“. Právě strach z následného potrestání při nesplnění podmínek hraje klíčovou roli pro to, aby by se jedna strana zachovala tak, jak si to přeje druhá strana. Je důležité zmínit, že terminologie nátlakové diplomacie je v tomto případě často nejednoznačná. Thomas Schelling vymezil nátlakovou diplomacií jako nadřazený pojem, pod který spadá odstrašení (defenzivní pasivní požadavek o zachování statu quo) a donucení (spíše ofenzivní, aktivní požadavek o změnu statu quo).¹³ S odlišnou terminologií přišel Alexander L. George, který do stejné kategorie řadí odstrašení (defenzivní, pasivní požadavek uchování statu quo – stejně jako u Schellinga), nátlakovou diplomacií (defenzivní, reaktivní požadavek, aby protivník ukončil nějakou akci nebo odstranil její důsledky)¹⁴ a vydírání (ofenzivní, aktivní požadavek, aby se protivník vzdal něčeho proti současnému stavu).¹⁵ Za nadřazený pojem bychom v tomto případě mohli použít například donucení za pomoci hrozby (*coercion*). Jak Schellingova, tak Georgeova terminologie jsou v literatuře často používané. Tato práce se však kvůli problematickému překladu z angličtiny bude držet teorie Thomase Schellinga, který nátlakovou diplomacií staví do nadřazené kategorie, pod kterou spadají oba pojmy zkoumané v této práci, tedy odstrašení i donucení.

2.1 Teorie odstrašování

Odstrašování chápeme jako psychologický, manipulativní koncept, který je založen na strachu, konkrétně se jedná o strach z následků. Princip spočívá v tom, že jedna strana pomocí nátlaku a strachu přesvědčí druhou stranu k zamezení jednání nebo chování, které si první strana nepřeje. Při případném porušení nebo neuposlechnutí hrozí první strana jednáním, které by poškodilo stranu druhou.¹⁶ Jedná se o koncepci platnou nejenom v mezinárodních vztazích, jelikož odstrašování nás provází ve všech možných oblastech života. Původ a samotný vznik odstrašování nelze přesně určit, podle Thomase Schellinga se jedná o nadčasový pojem, který

¹³ SCHELLING, Thomas C., 1967. *Arms and influence*. New Haven: Yale university press. s. 69-73.

¹⁴ Dalo by se říct, že donucení (compellence) u Schellinga odpovídá právě nátlakové diplomacií (coercive diplomacy) u George – odlišnost v rozdělení ofenzivní/defenzivní je pak vedlejší (Schelling donucení neoznačuje přímo za strategii útočnou, je to pouze zjednodušení), hlavní roli hraje změna nebo uchování statu quo.

¹⁵ GEORGE, Alexander L., c1991. *Forceful persuasion: coercive diplomacy as an alternative to war*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, s. 5. ISBN 9781878379146.

¹⁶ MORGAN, Patrick M., 2003. *Deterrence now*. Cambridge: Cambridge University Press. Cambridge studies in international relations, 89. ISBN 05-215-2969-7.

existuje již od počátku lidské rasy, vlivem schopnosti ublížit druhému člověku.¹⁷ Velkým přelomem pak také bylo vynalezení prvních zbraní, jakožto prostředku, který umocňoval možnost ublížení člověku a tím způsobem ještě zefektivnil schopnost odstrašování.

V mezinárodních vztazích patří odstrašování do podmnožiny nátlaku za pomoci hrozby (*coercion*). Největší vliv odstrašování můžeme pozorovat v období studené války a právě v této době začalo být odstrašování analyzováno a zkoumáno z hlediska samotné teorie. Například profesor Thomas Schelling, jenž se odstrašování a mezinárodním vztahům velmi podrobně věnoval, navázal na klasické dílo pruského válečného teoretika Carla Von Clausewitze a rozšířil jeho teorii o vedení války. Na rozdíl od něj se Schelling domníval, že vojenská síla nemusí nutně sloužit pouze jako prostředek pro vedení války k dosažení politického cíle, ale zmiňuje, že vojenská síla může sloužit i k nátlaku a k odstrašení, tedy k dosažení cíle i bez samotného konfliktu či války. Dále uvádí, že existují dva způsoby, jak ovlivnit protivníka hrozbou síly. Prvním způsobem je odrazení protivníka od jednání, které si nepřejeme – jedná se tedy o klasický koncept odstrašení (*deterrence*). Druhou možností je naopak přinucení protivníka k určitému jednání nebo kroku a to opět hrozbou síly, což Schelling označil pojmem *compellence*. Zatímco při donucení převládá snaha o aktivní kroky a činy mezi protivníky, v odstrašení je hlavní naopak zachování pasivity a státu quo. Zjednodušeně by se tedy dalo říct, že donucení je jakýsi typ útočné strategie a odstrašení naopak té obranné.¹⁸

2.2 Zásadní faktory pro fungování odstrašování

Aby odstrašování efektivně fungovalo (a tím pádem bylo potažmo zabráněno případnému konfliktu), je třeba počítat s několika základními podmínkami a faktory. Protivníci musejí jednat racionálně, podle dohodnutých pravidel hry a s přihlédnutím na kalkulaci zisků a ztrát (*costs and benefits*). Právě racionalita je naprosto klíčová, jelikož unitární aktéři by se měli snažit jednat s co nejmenší mírou nahodilosti a nebýt ovlivněni faktory, jakými jsou například emoce, domácí politická situace apod., které právě mohou zapříčinit vliv nevypočitatelného faktoru náhody – v praxi je to ovšem velmi obtížné. V ideálním případě by nátlaková

¹⁷ SCHELLING, Thomas, On Deterrence. In: <https://www.youtube.com> [online]. 2016 [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=tQBLpJFi6f0&t=2569s>

¹⁸ SCHELLING, Thomas C., 1967. *Arms and influence*. New Haven: Yale university press. s. 70-71.

diplomacie měla mít za výsledek to, že strana, jenž je odstrašována, po zvážení všech možností přijde k rozhodnutí, že nejvýhodnější bude přistoupit na požadavky strany druhé (v případě odstrašování je to zachování státu quo, jelikož rozpoutání války by pro ni bylo nevýhodné). Dále by aktéři měli jednat za přítomnosti dohodnutých, stanovených pravidel „hry“. Právě jejich dodržování je nezbytné pro vytvoření prostředí pro racionální jednání. Každý aktér by měl své počínání směřovat tak, aby se snažil o maximalizaci užitku a naopak o minimalizaci škod své strany. Při snaze o zachování míru a státu quo by se měli aktéři chovat tak, aby pro druhou stranu bylo nevýhodné zaútočit, jelikož škody, spojené s tímto útokem by převýšily benefity.

Je však důležité zmínit, že svoji roli by mělo hrát i sdílení klíčových charakteristických hodnot mezi aktéry, například odpor k válce.¹⁹ Pokud by totiž v zájmu jednoho z aktérů nebylo válce se vyhnout ale naopak se o ni snažit, systém kalkulace zisků a ztrát a obecně princip celého odstrašování by v tomto případě nejspíše selhal. Každý protivník má totiž své priority postavené jinde a dává jim rozdílnou hodnotu. Priority, kterých si aktér nejvíce cení, nazýváme pojmem *value inventory*.²⁰ Při vytváření své strategie je tedy důležité, aby aktér přihlížel nejen na své nejdůležitější priority, ale pokud možno i na *value inventory* svého protivníka, aby odstrašování fungovalo. Je tedy nezbytné, aby mezi oběma stranami fungovala vzájemná interakce a komunikace, už jen z důvodu, aby každá strana věděla svoji roli a byla schopná předložit své podmínky.

2.3 Teorie donucení a její vymezení

Teorie donucení (*compellence*) funguje na stejné premise jako odstrašení, tedy jedná se o způsob nátlakové diplomacie, založené na hrozbě a strachu z následků. Oproti odstrašení se však vymezuje odlišným cíle - při donucení převládá snaha jedné strany o narušení státu quo, nikoliv o jeho zachování, jako je tomu u *deterrence*. Cílem je tedy přinutit protivníka k nějaké změně chování, akci nebo činnosti pod hrozbou ublížení, pokud by to nesplnil. Akce vynucené pomocí *compellence* dělíme do tří základních kategorií v mezinárodních vztazích. První kategorií je zastavení aktivního jednání/konání protivníka. Druhou kategorií je vzít zpět nějakou již proběhlou akci/konání. A třetí je změnit samotnou aktivní politiku aktéra, pomocí

¹⁹ GRAY, Colin S., 1998. *Explorations in strategy*. Westport, Conn: Praeger, s. 40-41. ISBN 9780275962562.

²⁰ HYNEK, Nikola, 2010. Missile Defence Discourses and Practices in Relevant Modalities of 21st-Century Deterrence. In: *Security Dialog*. s. 435-459. ISSN 0967-0106.

změny jednání jeho vládního orgánu.²¹ Tento systém je stejně jako u odstrašení založen na kalkulaci zisků a ztrát. Proto je tedy cílem aktéra přesvědčit druhou stranu o tom, že ponechání státu quo by pro ni bylo nevýhodné. Aby se tak stalo, je výhodné používat hrozby a sliby (*threats and pledges*). Buď pomocí slibu přesvědčit protivníka, že pokud bude spolupracovat, tak si polepší oproti své výchozí pozici. Nebo naopak pohrozit, že pokud spolupracovat nebude, jeho současná pozice se kvůli jednání aktéra donucení zhorší. Obecně by se tedy dalo říct, že donucení je strategie aktivní a útočná, s cílem něco změnit, což není případ odstrašení, které naopak považujeme za strategii výhradně defenzivní a pasivní.²²

Obecně platí, že výsledek donucení, tedy úspěch či neúspěch, je snadnější zpozorovat než u odstrašení. V *compellence* totiž funguje časová uzávěrka jako jedna z hlavních podmínek nátlaku, tedy do kdy musí jedna strana splnit akci, kterou požaduje strana druhá. Po této časové lhůtě musí být zřejmý výsledek nátlaku. Naopak odstrašení zpravidla časově omezené není, tam jde o zejména o zachování státu quo po dobu časově neurčitou a o potrestání v případě, až protivník podnikne aktivní kroky, což může být kdykoliv.²³ Další nutnou podmínkou pro donucení je kredibilita. Hrozba, ze strany aktéra musí být reálná a cíl donucení musí uvěřit tomu, že aktér by v případě nesplnění podmínek skutečně zaútočil. To samozřejmě platí i v případě odstrašení, ovšem u donucení to je skutečně klíčové, jelikož je obecně donucovací strategie považována za obtížnější, než ta odstrašovací. Jedná se o přesvědčení založeném na psychologickém pohledu na věc – je totiž těžší donutit stát zastavit své jednání, na kterém jeho vláda pracovala a byla o něm přesvědčena jako o nejlepším možném (viz. *endowment effect*).²⁴ Navíc využití hrozby pro zachování statu quo se zdá být morálně akceptovatelnější, než snaha ho pomocí síly změnit.²⁵ Podle studie z roku 1986 od Waltera J. Petersena však toto přesvědčení není zcela správné a ve svém článku *Deterrence and Compellence: A Critical assessment of Conventional Wisdom* píše, že odstrašení bezprostředních hrozeb není nikterak jednodušší, než snaha o donucení.²⁶ Na téma obtížnosti mezi *compellence* a *deterrence* tedy existují rozdílné názory.

²¹ GEORGE, Alexander L. a William E. SIMONS, 1994. *The limits of coercive diplomacy*. 2nd ed. Boulder: Westview Press, s. 9. ISBN 0813317878.

²² SLANTCHEV, Branislav L., 2005. *Introduction to International Relations Lecture 8: Deterrence and Compellence*[online]. In: . s. 3 [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <http://slantchev.ucsd.edu/courses/ps12/08-deterrence-and-compellence.pdf>

²³ SCHELLING, Thomas C., 1967. *Arms and influence*. New Haven: Yale university press. s. 72.

²⁴ Např. SCHAUB JR., Gary, 2004. Deterrence, Compellence, and Prospect Theory. *Political Psychology* [online]. 389-411 [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3792549>

²⁵ MORGAN, Patrick M., 2003. *Deterrence now*. New York: Cambridge University Press, s. 2. ISBN 05-215-2969-7.

²⁶ PETERSEN, Walter J., 1986. Deterrence and Compellence: A Critical Assessment of Conventional Wisdom. In: *International Studies Quarterly*. 30. s. 269-294. Dostupné z:

2.4 Role jaderných zbraní v nátlakové diplomacii

Vynález jaderných zbraní a jejich zařazení do vojenské a bezpečnostní strategie od konce 40. let 20. století se ukázalo být naprosto klíčovým a revolučním faktorem pro budoucí formování teorie nátlakové diplomacie. Kvůli hrozbě z jejich obrovské, ničivé síly vzniká od tohoto období situace, kdy válka poprvé v historii nemůže být zcela vyhrána, respektive ne bez enormních ztrát. Nelze efektivně plnit strategické a válečné cíle proti státu, který disponuje nosičem schopným dopravit jadernou zbraň na území útočícího státu, aniž by se počítalo s vlastními ztráty. Zahrnuje to dokonce i menší země, které by jinak neměly proti světové supervelmoci v konvenční válce šanci - i přes porážku je totiž tento malý stát, vybavený jadernými zbraněmi, schopný uštvědit vítězné supervelmoci obrovské škody. Při kalkulaci zisků a ztrát tedy jaderné zbraně hrají velmi důležitou roli, jelikož dokáží vítěznou stranu poškodit tak, že si oproti své výchozí pozici vlastně vůbec nepolepší a naopak je velké riziko, že i přes zdolání oponenta si pohorší. Právě toto riziko funguje jako velmi účinná záruka nerozpoutání konfliktu, jelikož je velká šance, že by to pro všechny racionálně smýšlející aktéry konfliktu bylo nevýhodné. Podle starších teorií by to ve výsledku tedy znamenalo, že během nukleární krize²⁷ nejde ani tak o to, kdo by během potencionálního jaderného konfliktu měl převahu nebo by vyhrál. Hlavním ukazatelem je, jak účinně dokáže každá strana využít nátlakového efektu jaderných zbraní pro své politické a vojenské cíle.²⁸ Nové studie však ukazují, že na jaderné převaze a samotném počínání během konfliktu by naopak záleželo. Pokud jedna strana totiž zvládne přesvědčit protivníka, že během reálného nukleárního konfliktu by neměl téměř žádnou šanci na úspěch, nátlakový efekt by byl považován za úspěšný.²⁹ Jedním ze způsobů, jakým může iniciátor takto přesvědčit protivníka o beznadějně situaci může být právě jaderná převaha, která podle některých autorů má přímý vliv na chování aktérů krize.³⁰ Příklad nukleární krize

https://blackboard.angelo.edu/bbcswebdav/institution/LFA/CSS/Course%20Material/SEC6302/Readings/Lesson_5/Petersen.pdf

²⁷ Chápeme jako spor dvou států, ve kterém hraje zásadní roli nepředvídatelnost a ve kterém existuje reálná pravděpodobnost vypuknutí jaderného konfliktu. Vysvětlení například: CIMBALA, Stephen J., 2011. Nuclear Crisis Management and "Cyberwar": Phishing for Trouble?. *Strategic Studies Quarterly* [online]. 117-128 [cit. 2018-03-27]. Dostupné z:

http://www.airuniversity.af.mil/Portals/10/SSQ/documents/Volume-05_Issue-1/Cimbala.pdf

²⁸ SCHELLING, Thomas C., 1967. *Arms and influence*. New Haven: Yale university press. s. 10-24.

²⁹ GRAY, Colin S. a Keith PAYNE, 1980. Victory Is Possible. *Foreign Policy*. 26-27.

³⁰ Např. KROENIG, Matthew, 2018. *The logic of American nuclear strategy: why strategic superiority matters*. New York City: Oxford University Press, s. 57. ISBN 9780190849207.

tohoto případu můžeme spatřit například v období studené války při odstrašování mezi USA a SSSR.

3. Nevýhody a limity jaderných zbraní při donucení

Při zkoumání nátlakové diplomacie musíme počítat i s mnohými, zásadními riziky a problémy, které souvisí s limity jaderných zbraní. U jaderného odstrašení i donucení platí fakt, že nikdy nemůžeme počítat s jejich stoprocentním fungováním a to dokonce ani v případě, že budou splněny mnohé podmínky „zaručující“ jejich úspěch. Každá jaderná mocnost musí při použití jedné z metod nátlakové diplomacie počítat s rizikem, že metoda selže a došlo by k jadernému konfliktu (v případě donucení může dojít k selhání i tak, že druhá strana jednoduše nepřistoupí na podmínky, jaké stanovila strana první).³¹ Vše se to ukazuje také na rozpolcenosti názorů světových expertů ohledně jaderné odstrašení. Existují autoři, jenž jsou přesvědčeni o jeho vysoké spolehlivosti a považují ho za nejlepší záruku míru, ale zároveň i autoři, kteří úspěšné odstrašování označují za přežitek nebo dokonce mýtus.³² Je však důležité zmínit, že ani jednu z těchto teorií nemůže stoprocentně vyloučit, jelikož spolehlivé důkazy zaručující obecnou pravdu ohledně této otázky jednoduše neexistují a ani přes 70 let trvající období evropského míru a nevypuknutí jaderného konfliktu nemůžeme považovat za relevantní důkaz.

Tato kapitola se však nebude věnovat obecnými limity a nevýhodami jaderných zbraní v nátlakové diplomacii, cílem naopak bude věnovat se rizikům jaderných zbraní, které výhradně snižují možnost úspěšného donucení a to z toho důvodu, že donucení je obecně považováno za těžší strategii (viz. kapitola 2.3). Teoretická podstata donucení a odstrašení se totiž značně liší a proto se mění i samotná role jaderných zbraní, přesto mnoho autorů považuje jaderné zbraně za velmi efektivní v obou případech. Následující text se pokusí ukázat několik důvodů, proč by tomu tak být v zásadě nemuselo. Zvláště u aktivní strategie donucení totiž vznikají nová rizika a problémy (respektive dané problémy kvůli obtížnosti donucení lépe vyniknou a mohou mít zásadnější vliv na konečný výsledek) spojené s nátlakovým využitím jaderných zbraní a právě těm se bude věnovat tato kapitola.

³¹ MINASYAN, Sergey, 2012. Coercion in Action: DETERRENCE AND COMPELLENCE IN THE NAGORNO-KARABAKH CONFLICT. *PONARS Eurasia Policy Memo* [online]. (242), 2-3 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: http://www.ponarseurasia.org/sites/default/files/policy-memos-pdf/pepm_242_Minasyan_Sept2012.pdf

³² např. WILSON, Ward., 2013. *Five myths about nuclear weapons*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt. ISBN 978-054-7857-879.

3.1 Kredibilita

Prvním problémem je otázka kredibility, tedy jestli při nesplnění podmínek odstrašení/donucení hrozí skutečně reálná možnost potrestání v podobě jaderného útoku. Jedná se o jeden ze zásadních limitů využití jaderných zbraní v nátlakové diplomacii, jelikož od roku 1945, kdy byl proveden dosud jediný jaderný útok na jiný stát, se o samotném použití jaderné zbraně k napadení nepřítele mluví pouze v teoretické rovině. Nikdo nedokáže s jistotou říct, co byl jaderný útok v dnešní době způsobil, jaké by byly škody, jaká by byla reakce ostatních zemí, jak by vypadala případná jaderná válka nebo jestli by šlo skutečně o proveditelné potrestání za nesplnění podmínek odstrašení nebo donucení. O všech těchto otázkách můžeme pouze spekulovat a právě to výrazně snižuje kredibilitu jaderných zbraní - každý je přesvědčen o jejich obrovské síle, ale ne všichni jsou přesvědčeni o vůli je skutečně použít.

Aby byla hrozba jaderného útoku skutečně věrohodná, je třeba splnit tři základní podmínky. První podmínkou je vlastnit prostředky, které jsou schopny zranit protivníka. V případě jaderného útoku to tedy neznamená pouze vlastnictví jaderné zbraně, ale také funkčního nosiče, který je schopný dopravit ji na území protivníka. Druhou podmínkou je, aby vlastněné prostředky byly schopné způsobit protivníkovi nepřijatelné škody, jenž by znamenaly skutečně závažné potrestání, což je v případě jaderného útoku téměř zaručené. Poslední a zároveň asi nejrizikovější podmínkou je samotná vůle využít tyto prostředky.³³

V případě *compellence* je kredibilita klíčová, jelikož pokud by nebyla splněna jedna z výše uvedených podmínek, hrozba útoku by byla nevěrohodná a podmínky donucení tedy v drtivé většině případů ignorovány. A hrozba vyvoláním konfliktu a vyhlášením války je v každém případě poněkud problémová a zpravidla nevýhodná, pokud se jedná o racionálně smýšlející aktéry, kterým jde především o své blaho a snaží se tedy maximalizovat své zisky a naopak minimalizovat své ztráty.³⁴ Už samotné vyhrožování jaderným útokem je velice nákladné pro aktéra donucení – čím větší náklady, tím menší pravděpodobnost útoku a tím pádem také menší kredibilita donucovací hrozby. Proto je pravděpodobné, že donucovací

³³ MORGAN, Patrick M., 2003. *Deterrence now*. New York: Cambridge University Press, s. 4. ISBN 05-215-2969-7.

³⁴ SLANTCHEV, Branislav L., 2005. *Introduction to International Relations Lecture 8: Deterrence and Compellence*[online]. In: . s. 3 [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <http://slantchev.ucsd.edu/courses/ps12/08-deterrence-and-compellence.pdf>

hrozby od organizací, států či státních lídrů, jenž jednají nepředvídatelně a iracionálně, mohou zaručovat větší kredibilitu.³⁵

Mnohem věrohodnější je použití jaderných zbraní při selhání odstrašení, tedy při situaci, kdy aktéři nemají žádný zájem o přerušení státu quo a vyhlášení války. V tomto případě, kdy jde aktérovi čistě o přežití, je použití jaderné zbraně pro ubránění sebe sama naopak značně věrohodné.³⁶

Základní technikou, jak „obejít“ problém nedostatečné kredibility, je tzv. pojem *brinkmanship*, tedy snaha o vytvoření a eskalaci riskantní situace, která je sdílená pro všechny zúčastněné aktéry. Pokud iniciátor donucení pohrozí protivníkovi, že provede jaderný útok jestli nebudou splněny požadované podmínky, věrohodnost této hrozby kvůli značným nákladům a celkové nevýhodnosti jaderného potrestání značně kolísá, což pochopitelně cíl donucení dobře ví. Pokud však iniciátor vytvoří sdílenou situaci, která je na hraně a navodí tak pocit, že nemá stoprocentně věci pod kontrolou a případný útok nezávisí jenom na jeho racionálním rozhodnutí, mnohem více tak upoutá protivníkovu pozornost a jaderné potrestání tak získá na věrohodnosti. Ve výsledku tak může tuto napjatou situaci rozhodnout neovlivnitelný faktor, například lidská chyba nebo selhání techniky.³⁷

3.2 Racionalita

Dalším problémem je možnost iracionality jednoho nebo více aktéru při odstrašení nebo donucení. Jednou z teoretických podstat nátlakové diplomacie je racionalita aktéra, tedy ujištění, že všichni aktéři zúčastnění v jaderné krizi budou jednat tak, aby si zajistili pro sebe co největší blaho a naopak minimalizovali ztráty a náklady. Pokud takto aktéři budou jednat, mělo by by pro ně být zároveň jednoduché poznat cíle a motivaci protivníků a tím pádem se šance na úspěšnost odstrašení nebo donucení značně zvyšuje.

Vnímání racionality má však jeden zásadní problém – závisí na percepci a očekávání aktérů. Každý aktér však může být naprosto odlišný a vlivem jiné kultury a tradic může jeho pojetí racionálního rozhodování být zcela rozdílné, než jaké předpokládala druhá strana, která by jeho jednání naopak označila za iracionální. Každá strana, ať už se jedná o stát nebo

³⁵ TREVERTON, Gregory F., c2000. *Framing compellent strategies*. Santa Monica, CA: Rand, s. 7-12. ISBN 9780833028921.

³⁶ FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, *Crisis Bargaining and Nuclear Blackmail* [online]. 2013, 178 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://faculty.virginia.edu/tsechser/Sechser-Fuhrmann-IO-2013.pdf>

³⁷ SCHELLING, Thomas C., 2008. *Arms and influence*. 2008 ed. New Haven, Conn: Yale University Press, 90-92, 99-100. ISBN 0300143370.

organizaci může mít jiné chápání racionality, může mít jiné priority v kalkulaci zisků a ztrát a může mít naprosto odlišný „value inventory“. Proto je tedy zásadní pokusit se protivníka co nejlépe nastudovat a snažit se pochopit jeho jednání i na základě jeho kulturní, psychologické či jiné rozdílnosti.³⁸

Teroristické organizace a pak takzvané *rogue states*³⁹ patří z hlediska racionality mezi nejproblémovější účastníky nátlakové diplomacie. Tito aktéři, jenž mají tendenci porušovat národní normy a tím pádem představovat hrozbu pro mezinárodní mír, mohou mít odlišné vnímání racionality. Během studené války se chování USA a SSSR dá považovat za převážně racionální, jelikož obě velmoci si uvědomovali sílu jaderných zbraní a snažili se v první řadě vyhnout propuknutí konfliktu, jenž by znamenal jadernou válku. To však neplatí u teroristických organizací a *rogue states*, které mají naprosto odlišné hodnoty a priority a války tedy pro ně nemusí být nutně nechtěným východiskem. Členové těchto hnutí/států si například mohou mnohem méně cenit lidského života a humanity a tím pádem hrozba použití jaderné zbraně by proti nim nemusela mít očekávaný efekt.⁴⁰ S trochu odlišnou teorií přišel zastánce šíření jaderných zbraní Kenneth Waltz, který se naopak domnívá, že jaderné zbraně pomáhají regulovat iracionální, deviantní chování radikálních aktérů, pokud jsou v sázce životně důležité faktory.⁴¹

Jaderné zbraně v *compellence* mají další nevýhodu v tom, že jsou použitelné pouze při specifických případech a požadavcích donucujícího aktéra. Například pokud by tento aktér měl požadavek na získání části teritoria jiného aktéra/státu, potencionální jaderná hrozba by nedávala smysl, jelikož by při ni mohla být zničena či výrazně poškozena právě ta věc, kterou si iniciátor v požadavcích vynucoval. Z hlediska racionality by to tedy nedávalo moc smysl a zároveň by to podkopávalo věrohodnost hrozby u cíle této hrozby. Iniciátor by tedy musel svůj útok směřovat mimo požadovanou oblast, což v některých případech může být velmi problematické a zároveň by se to stejně setkalo s velmi negativní mezinárodní odezvou.⁴²

³⁸ JERVIS, Robert, c1976. *Perception and misperception in international politics*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, s. 29-30. ISBN 9780691100494.

³⁹ Jedná se o státy, které jsou označovány za deviantní, problémové a představující hrozbu pro mezinárodní mír. Termín se používá především v americké bezpečnostní politice a v současné době do této kategorie zařazujeme například Severní Koreu a Írán.

⁴⁰ GAVIN, Francis J., Same As It Ever Was: Nuclear Alarmism, Proliferation, and the Cold War. *International Security*[online]. 2010, 13-14 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <https://www.belfercenter.org/sites/default/files/legacy/files/Gavin.pdf>

⁴¹ WALTZ, Kenneth N., 2008. The Spread of Nuclear Weapons: More May Be Better. *The Adelphi Papers* [online]. 21(171) [cit. 2018-05-05]. DOI: 10.1080/05679328108457394. ISSN 0567-932X. Dostupné z: <http://home.sogang.ac.kr/sites/jaechun/courses/Lists/b6/Attachments/39/5.%20The%20spread%20of%20nuclear%20weapons.pdf>

⁴² FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, *Crisis Bargaining and Nuclear Blackmail* [online]. 2013, 174 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://faculty.virginia.edu/tsechser/Sechser-Fuhrmann-IO-2013.pdf>

3.3 Mezinárodní ohlas

Dalším zásadním problémem jaderného donucení je fakt, že se jedná o strategii především útočnou a reaktivní, se snahou něco změnit. Zatímco v případě defenzivního, pasivního odstrašení, kdy jde jednomu či více aktérům například o přežití⁴³ nebo je nějakým způsobem ohroženo/narušeno jejich fungování, hrozba jaderným útokem dává mnohem větší smysl a bude tedy v rámci mezinárodního ohlasu mnohem více akceptovatelná. Obecně jde říct, že z psychologického hlediska je zachování státu quo pro zúčastněné i přihlížející aktéry legitimnější, než snaha ho změnit a to především kvůli tomu, že současná situace je ověřená, tedy aktéři v ni do teď fungovali a mohli by tedy fungovat i nadále (i když by jeden z nich nechtěl). Zato žádaná změna a porušení statu quo v rámci *compellence* bude situace zcela nová a neověřená, takže může mít nežádoucí účinky.⁴⁴ Navíc hrozba jaderným útokem, který by byl využit čistě k ofenzivnímu nátlaku a nikoliv k obraně a k snaze o přežití jednoho z aktérů, by se setkala až na výjimečně případy s velmi negativní mezinárodní odezvou, jenž by mohla skončit izolací, ekonomickými sankcemi, či dokonce odvetným útokem na aktéra donucení. Cena a náklady za takový útok by zkrátka v drtivé většině případů byly mnohem vyšší, než následné benefity.⁴⁵

Velké riziko hrozí v případě, že snaha o donucení přejde ve vydírání (*nuclear blackmail*), které je považováno za nepřístupné a nelegální v mezinárodních vztazích. Tyto pojmy jsou spolu velmi úzce spjaty, jelikož obě donucení vidí hrozby druhé strany vždy jako vydírání⁴⁶ a někdy dokonce zaměňovány, jelikož disponují stejným cílem. Dalo by se tedy říct, že se jedná pouze o jakousi terminologickou přesmyčku či pojmovou neshodu. Za hlavní rozdíl by se dalo však považovat to, že jaderné vydírání je cílené na to, aby se protivník vzdal něčeho, co by ho přímo poškodilo, zatímco *compellence* je daleko obecnější pojem, jenž znamená snahu donutit protivníka provést nějaké kroky či jednání. Například Alexandre George však jaderné vydírání dává na stejnou úroveň jako odstrašování a nátlakovou diplomacii. Právě vydírání je

⁴³ Nemusí to nutně znamenat snahu zabránit nějakému jednání pouze vůči sobě samému – viz. koncept *extended deterrence*, který zaručuje ochranu ostatních aktérů (většinou spojenců apod.).

⁴⁴ FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, *Crisis Bargaining and Nuclear Blackmail* [online]. 2013, 178 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://faculty.virginia.edu/tsechser/Sechser-Fuhrmann-IO-2013.pdf>

⁴⁵ Tamtéž, s. 177-178

⁴⁶ BETTS, Richard K., c1987. *Nuclear blackmail and nuclear balance*. Washington, D.C.: Brookings Institution. ISBN 08-157-0935-8.

v jeho výzkumu považováno za čistě útočnou strategii, zatímco nátlaková diplomacie (která by se v jeho případě nahrazuje *compellence*) je považována za reaktivní defenzivní strategii.⁴⁷

3.4 Komunikace a nevýhodnost

Hlavní problém použitelnosti jaderných zbraní při donucení, který vychází z výše jmenovaných úskalí, je tedy její nevýhodnost. Z uvedených důvodů (a mnoha dalších) benefity použití jaderné zbraně k donucení jednoduše nepřevýší náklady. Předpokládá se, že racionální iniciátor, kterému nejde výhradně o přežití, nebude riskovat značné náklady a rizika jaderné hrozby pro něco, bez čeho může nejspíš fungovat (ač se mu to třeba tolik nelíbí). Pokud by eskalace konfliktu vyvrcholila až v jaderný útok, jednalo by se o selhání donucení. Otázkou je, s jakou pravděpodobností by při neuposlechnutí požadavků skutečně následovalo jaderné potrestání. Vzhledem k zmíněným nevýhodám a limitům by to představovalo obrovské riziko, které by aktér nejspíš nebyl ochotný podstoupit. Proto žádný lídr jaderného státu zatím nikdy nehrozil jaderným útokem v čistě donucovací hrozbě. I ve dvou nejznámějších případech, které můžeme označit za snahu o donucení, tedy Karibská krize a Suezská krize, byla hrozba jadernými zbraněmi od zúčastněných lídrů jaderných velmocí velmi nejasná a mlhavá, i když ve výsledku hrála značnou roli.⁴⁸

Jaderné hrozby spojené s donucením (nebo vydíráním) jsou tedy zpravidla nepřímé či jakýmsi způsobem nejasné a nezřetelné, což často vytváří problém s interpretací těchto hrozeb a někdy jsou dokonce tyto signály naprosto minuty. Aby však donucení fungovalo, je nutné, aby požadavky a hrozby byly správně vyslyšeny, v opačném případě totiž dojde opět ke snížení věrohodnosti. Cíl donucení buď nebude brát hrozbu vážně, nebo bude zmatený a nebude vědět, co po něm iniciátor vlastně chce a kam je až schopný při případném potrestání zajít. Jeho jednání pak zaskočí i samotného iniciátora a celé jednání se může zvrtnout. Vzájemná nedostatečná či chybná informovanost a komunikace aktérů je tedy dalším výrazným problémem ve strategii jaderného donucení.⁴⁹

⁴⁷ GEORGE, Alexander L., c1991. *Forceful persuasion: coercive diplomacy as an alternative to war*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, s. 5. ISBN 9781878379146.

⁴⁸ FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, *The Coercive Limits of Nuclear Weapons* [online]. 2011, 36 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z:

<http://www.posse.gatech.edu/sites/default/files/pubfiles/The%20Coercive%20Limits%20of%20Nuclear%20Weapons.pdf>

⁴⁹ GEORGE, Alexander L., 1993. *Bridging the gap: theory and practice in foreign policy*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, s. 15. ISBN 1878379224.

4. Efektivita *compellence*

Hlavní otázkou však zůstává to, jestli vlastnictví jaderných zbraní a tedy teoretická schopnost jaderného potrestání (i přes výše zmíněné limity a nevýhody) představuje výhodu ve strategii donucení. Pro pokus o zodpovězení této otázky je vhodné podívat se na statistiku reálných případů *compellence* v jaderných krizích a porovnat, jestli jsou při nich aktéři s jadernými zbraněmi úspěšnější než ti, kteří je nevládní a nehrozí s nimi. Je třeba zdůraznit, že výsledky jednotlivých případů mohou být zavádějící, jelikož abychom mohli zhodnotit politickou úlohu jaderných zbraní, je potřeba zaměřit se a věnovat specifickým faktorům každé jaderné krize, které se téměř vždy liší. Ve statistickém výzkumu efektivitě jaderných zbraní v nukleárních krizích se vyskytly dva nové, vlivné proudy, které se ve výsledcích však velmi liší.

Podle Matthewa Kroeniga jaderné zbraně svoji roli hrají a ukazuje to ve svém výzkumu na dvou důležitých faktorech – poměr jaderný arzenál a ochotě riskovat.⁵⁰ V první řadě je tedy podle něj vhodné zaměřit se u aktéra i oběti donucení na to, jestli disponují jadernou nadřazeností, podřazeností či vůbec jaderné zbraně nevládní. V řadě druhé pak pokusit se zjistit, jak jsou oba aktéři ochotni riskovat (viz. brinkmanship). Právě kvůli specifickým faktorům každé jaderné krize je velmi obtížné analyzovat výhradně samotnou efektivitu jaderných zbraní v nátlakové diplomacii. Druhý proud představují nukleární skeptici Todd S Sechser a Matthew Fuhrmann, kteří díky nově vytvořenému datasetu⁵¹ nukleárních krizí dospěli k názoru, že jaderné zbraně nepředstavují žádnou donucovací výhodu při nátlakové diplomacii a to z důvodu, že nevýhody jejich použití jsou zkrátka příliš vysoké a věrohodnost jaderného potrestání tím pádem velmi nízká.

Mezi Kroenigem a Sechserem s Fuhrmannem tak vznikl poměrně vyhrocený spor o to, která teorie je ve výsledku správná a která dává větší smysl i přesto.. Autoři sepsali odborné články a knihy, ve kterých své argumenty obhajují a právě shrnutím těchto zdrojů se budu v následujících kapitolách zabývat. V poslední podkapitole tohoto tématu pak zmíním, ve kterých bodech se jejich teorie liší, z čehož pramení odlišné, závěrečné poznatky.

⁵⁰ KROENIG, Matthew, 2013. Nuclear Superiority and the Balance of Resolve: Explaining Nuclear Crisis Outcomes. In: *International Organization*.

⁵¹ *Militarized Compellent Threats (MCT), 1918-2001* [online], [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://faculty.virginia.edu/tsechser/Sechser-CMPS-2011.pdf>

Další důležitou podmínkou pro zjištění statistické efektivity jaderného donucení je zkoumat pouze případy, ve kterých skutečně došlo k nátlakové hrozbě v podobě jaderného potrestání. Například soubor dat z *International Crisis Behavior (ICB)*⁵² neuvádí rozdíl mezi případy, kdy sice do krize byli zapojeni jeden či více aktérů s jadernými zbraněmi, ale nedošlo k přímé či nepřímé nátlakové hrozbě z donucení a mezi případy, kdy k tomu naopak došlo. Navíc tyto data neuvádějí ani rozdíl mezi výhrou pomocí hrubé síly a nátlakové diplomacie. Lze to vidět na příkladu Války v Perském zálivu, kde *ICB* uvádí USA jako „vítěze krize“ i přesto, že jejich snaha o donucení vyhnat jednotky Iráku z Kuvajtu selhala a proto se tedy ze statistického hlediska nejedná o vítězství pomocí nátlakové diplomacie.⁵³

4.1 Statistika úspěšnosti donucení podle Sechsera a Fuhrmanna

Zcela s novým statistickým výzkumem pro snahu o zodpovězení otázky ohledně efektivity jaderného donucení přišli univerzitní profesori Todd S. Sechser a Matthew Fuhrmann, kteří jsou jedni z mála na akademické sféře, jenž se tomuto tématu aktivně věnují. Ve svém výzkumu se věnovali více než 200 reálným případům jaderného i nejaderného nátlakového donucení mezi lety 1918 a 2001, ze kterých vytvořili zcela nový dataset.⁵⁴ Autory zmiňovanou výhodou tohoto výzkumu je, že se zabývá všemi možnými faktory a kombinacemi, které hrají roli v statistické analýze případů donucení a může nám tedy napovědět, jak velkou roli jaderné zbraně při donucení skutečně hrají a zároveň i fakt, že dataset obsahuje pouze krize, kdy skutečně došlo k aktivnímu, donucovacímu požadavku. Mezi proměnné patří mimo jiné vlastnictví jaderného arzenálu, ochota riskovat, kredibilita případného útoku, sdílení hranic, politický režim a také podstata a historie samotné krize.⁵⁵

⁵² Jedná se o specializovanou internetovou stránku, která obsahuje data k více než 450 mezinárodním krizím mezi lety 1918 a 2015.

ICB Project: International Crisis Behavior [online], [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <https://sites.duke.edu/icbdata/>

⁵³ FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, *Crisis Bargaining and Nuclear Blackmail* [online]. 2013, s. 179-181 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://faculty.virginia.edu/tsechser/Sechser-Fuhrmann-IO-2013.pdf>

⁵⁴ *Militarized Compellent Threats (MCT), 1918-2001* [online], [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://faculty.virginia.edu/tsechser/Sechser-CMPS-2011.pdf>

⁵⁵ FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, *Crisis Bargaining and Nuclear Blackmail* [online]. 2013, s. 182-184 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://faculty.virginia.edu/tsechser/Sechser-Fuhrmann-IO-2013.pdf>

Výsledek jejich zkoumání naznačuje, že jaderné zbraně podle historických případů celkově nezaručují vyšší úspěšnost donucení. Naopak státy bez jaderného arzenálu byly procentuálně úspěšnější při donucení, než jaderné státy. V případech, kdy cíl nevladil jaderné zbraně, byli iniciátoři, vlastníci monopol jaderných zbraní, v donucení dokonce ještě o několik procent méně úspěšní (Tabulka 1). Je však potřeba zmínit zřejmý fakt, že hrozeb od jaderných států bylo podstatně méně, než těch od států bez jaderných zbraní. Vlastnictví jaderné zbraně však znamená výhodu pro roli cíle donucení. Podle statistického výzkumu totiž oběti nátlaku disponující jadernými zbraněmi mají znatelně vyšší šanci vyhnout se nátlaku ze strany aktéra, případně mu úspěšně odolat.⁵⁶

	<i>Non-Nuclear Challenger</i>	<i>Nuclear Challenger</i>
Threat Success	70 (39.3%)	8 (17.0%)
Threat Failure	108 (60.7%)	39 (83.0%)
Total	178 (100.0%)	47 (100.0%)

NOTE: $\chi^2 = 8.17$ ($p = 0.004$).

	<i>No Nuclear Monopoly</i>	<i>Nuclear Monopoly</i>
Threat Success	72 (39.3%)	6 (14.3%)
Threat Failure	111 (60.7%)	36 (85.7%)
Total	183 (100.0%)	42 (100.0%)

NOTE: $\chi^2 = 9.47$ ($p = 0.002$).

Tabulka 1: výsledná statistika případů donucení (Sechser, Fuhrmann, 2011)

Podle Sechsera a Fuhrmanna tedy jaderné zbraně nepředstavují statistickou výhodu v nátlakové diplomacii pro iniciátora, místo nich uvádějí tři jiné (stále však vojenské) faktory, které v těchto situacích mají zásadnější vliv. Prvním faktorem je celková síla konvenčních jednotek a jejich schopnost potrestat cíl donucení. Pokud je iniciátor v tomto ohledu v přesile a hrozba trestajícího, ničivého konvenčního útoku je dostatečně věrohodná, pak je šance na úspěšné donucení zvýšena. Na to navazuje druhý faktor – demonstrace síly v podání iniciátora, která je schopna zastrašit protivníka a donutit ho tedy k požadovanému jednání. Posledním faktorem pro zvýšení šance na úspěšné donucení je zkušenost iniciátora s donucovacími hrozbami (nejlépe úspěšnými). Pokud stát se již v minulosti zapojil do krize jako aktér *compellence*, jeho šance donutit protivníka by se teoreticky měla zvyšovat, ač toto tvrzení není tak statisticky

⁵⁶ FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, *The Coercive Limits of Nuclear Weapons* [online]. 2011, 19-20 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://www.posse.gatech.edu/sites/default/files/pubfiles/The%20Coercive%20Limits%20of%20Nuclear%20Weapons.pdf>

přesvědčivé, jak první dvě.⁵⁷ Pokud zahrneme i mimovojenské hrozby v mezinárodních krizích, oblíbená je také ekonomická blokáda, ale zřejmě nejpopulárnějším prostředkem jsou ekonomické sankce. Ač se tento způsob může zdát v rámci mezinárodních vztahů přívětivý a funkční, jeho efektivita je zpochybňována a podle některých výzkumů je jejich úspěšnost velmi nízká. (Pape, 1997)⁵⁸

4.2 Statistika úspěšnosti donucení podle Kroeniga

S poněkud odlišnou teorií přišel Matthew Kroening, jenž se při výzkumu efektivity jaderného donucení a odstrašení zaměřil na faktor poměru jaderného arzenálu mezi aktéry. Syntéza faktorů jaderné převahy a riskování během eskalování konfliktu má podle něj v případě jaderných zbraní zásadní vliv na úspěch či neúspěch nátlakové diplomacie. Kroenig navazuje na teorii Thomase Schellinga o eskalování konfliktu (*brinkmanship*) jako o způsobu, jak obejít problém kredibility. Lídři nemohou věrohodně hrozit rozpoutáním sebevražedné, nukleární války, mohou však hrozit tím, že budou její rozpoutání riskovat právě za pomoci eskalace konfliktu, kdy by nevypočitatelný efekt náhody hrál svoji roli.⁵⁹ Z nukleární krize by se pak stala jakási soutěž v riskování a jaderná převaha v tom hraje svoji roli. Pokud totiž iniciátor donucení disponuje větším počtem jaderných zbraní než protivník, je logické, že při nukleárním konfliktu by protivník utrpěl větší škody – při eskalování konfliktu by tedy riskoval větší škody na sobě samému, než jeho oponent (iniciátor donucení).⁶⁰

Co se týče statistického výzkumu autora, tak podle výsledků ukázal, že každá donucovací hrozba od jaderného státu přišla z pozice jaderné převahy, obrácená situace se naopak nestala ani jednou (viz. Tabulka 2). Kroenig využíval pro svůj kvantitativní výzkum dataset ICB.⁶¹ Už tento výsledek tedy znamená, že jaderné zbraně hrají roli v donucení/vydírání

⁵⁷ FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, *The Coercive Limits of Nuclear Weapons* [online]. 2011, 20 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z:

<http://www.posse.gatech.edu/sites/default/files/pubfiles/The%20Coercive%20Limits%20of%20Nuclear%20Weapons.pdf>

⁵⁸ PAPE, Robert A., Why Economic Sanctions Do Not Work. *International Security* [online]. 1997, 106-110 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: [https://web.stanford.edu/class/ips216/Readings/pape_97%20\(jstor\).pdf](https://web.stanford.edu/class/ips216/Readings/pape_97%20(jstor).pdf)

⁵⁹ KROENIG, Matthew, 2018. *The logic of American nuclear strategy: why strategic superiority matters*. New York City: Oxford University Press, s. 77. ISBN 9780190849207.

⁶⁰ Tamtéž, 49

⁶¹ Jedná se o specializovanou internetovou stránku, která obsahuje data k více než 450 mezinárodním krizím mezi lety 1918 a 2015. *ICB Project: International Crisis Behavior* [online], [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <https://sites.duke.edu/icbdata/>

a jaderné státy (respektive státy disponující jadernou převahou) mají vyšší pravděpodobnost uspět v nátlaku, jelikož jsou mnohem ochotnější se o něj pokusit. Z psychologického hlediska zároveň jaderná převaha přímo ovlivňuje chování aktérů v eskalování konfliktu a v riskování. Zajímavým krokem od Kroeniga je, že aby dokázal pravost své teorie, pro svou kvantitativní analýzu využil také datasetu MCT se stejnými proměnnými od nukleárních skeptiků Sechsera a Fuhrmanna, pouze ho zúžil čistě na nukleární éru (1946-2001). Jako základní proměnnou uvedl jadernou převahu. Výsledek ukázal, že stát s nukleární převahou byl úspěšný zhruba v 20% případech, zatímco nukleární stát s menším počtem jaderných zbraní než protivník byl úspěšný v 0% případech, jelikož se o nikdy (tedy alespoň podle MCT datasetu) nepokusil (viz. Tabulka 3). I přesto, že 20% nemusí znamenat zrovna vysokou úspěšnost, stále to potvrzuje fakt, že jaderná převaha hraje důležitou roli při pokusu o nátlakové donucení. Jaderná převaha hraje roli i z pozice cíle odstrašení a ve výsledku dokonce větší, než převaha konvenčních sil. Zatímco z více než 100 zkoumaných případů donucení mezi lety 1945-2001 nebyl stát s jadernou převahou cílem donucení ani jednou, stát s konvenční převahou byl obětí nátlaku 23x.⁶²

Country	Threats against Nuclear Superior States	Threats against Nuclear Inferior States
United States	0	17
Soviet Union	0	7
Great Britain	0	9
France	0	3
China	0	3
Israel	0	3
South Africa	0	6
India	0	1
Pakistan	0	0
Total	0	49

Tabulka 2: Donucovací hrozby od jaderných států mezi lety 1945-2001

(Kroenig: 2018)

⁶² KROENIG, Matthew, 2018. *The logic of American nuclear strategy: why strategic superiority matters*. New York City: Oxford University Press, s. 245-255. ISBN 9780190849207.

<i>Nuclear Status</i>	<i>Success</i>	<i>Failure</i>	<i>Attempts</i>
Nuclear-Armed Superior Challenger	10	39	49
Nuclear-Armed Inferior Challenger	0	0	0
Nonnuclear Challenger	16	53	69

Tabulka 3: úspěšnost donucovacích hrozeb mezi lety 1945-

2001 (Kroenig: 2018)

4.3 Komparace rozdílných aspektů obou teorií

Kroenig a Sescher s Fuhrmannem na sebe, kvůli rozdílnosti jejich výsledků, často navzájem reagovali a kritizovali metodologii a teorii té druhé strany, a to buď v samotných článcích, knihách nebo v debatách. V této podkapitole se budu věnovat třem základním bodům, ve kterých se statistický výzkum obou stran liší – způsob použití dat pro statistiku, teoretickým podkladem a selektivními metodami.

První věc, ve které panují neshody, je využití dat pro kvantitativní analýzu. Zatímco Kroenig se držel ověřeného datasetu ICB,⁶³ Sechser a Fuhrmann vytvořili zcela nový dataset MCT,⁶⁴ zaměřený výhradně na donucovací hrozby. K tomu má však Kroenig dvě hlavní výhrady – zcela nové kódování datasetu MCT je podle něj podivné, jelikož z 12 proměnných, pouze jedna (signalizace hrozby) má výraznější statistický vliv na konečné výsledky, jinak téměř nic nekoreluje s úspěchem v krizi.⁶⁵ MCT dataset také naznačuje, že obecně slabší státy (konvenčně i nukleárně) jsou úspěšnější v nátlakovém donucení, což byl další bod kritiky. V neposlední řadě Kroenig zmiňuje také v praxi problematické rozdělení *deterrence* a *compellence* – MCT dataset však počítá s jednoznačným vymezením pouze případů donucení, což Kroenig označil za nemožné a pouze nahrávající Sechserově a Fuhrmanově teorii.⁶⁶ Dva zmínění autoři na druhé straně naopak tvrdí, že ICB dataset je pro zkoumání tohoto problému nedostačující, jelikož

⁶³ *ICB Project: International Crisis Behavior* [online], [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <https://sites.duke.edu/icbdata/>

⁶⁴ *Militarized Compellent Threats (MCT), 1918-2001* [online], [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://faculty.virginia.edu/tsechser/Sechser-CMPS-2011.pdf>

⁶⁵ viz. debata u příležitosti mini-sympózia v podání webu duckofminerva.com

KROENIG, Matthew a Daniel NEXON, 2013. *Debating the Benefits Nuclear Superiority for Crisis Bargaining, Part I* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://duckofminerva.com/2013/03/debating-the-benefits-nuclear-superiority-for-crisis-bargaining-part-i.html>

⁶⁶ Tamtéž

neuvádí rozdíl mezi případy, kdy sice do krize byli zapojeni jeden či více aktérů s jadernými zbraněmi, ale nedošlo k přímé či nepřímé nátlakové hrozbě z donucení a mezi případy, kdy k tomu naopak došlo. Navíc tyto data neuvádějí ani rozdíl mezi výhrou pomocí hrubé síly a nátlakové diplomacie. Lze to vidět na příkladu Války v Perském zálivu, kde ICB uvádí USA jako „vítěze krize“ i přesto, že jejich snaha o donucení vyhnat jednotky Iráku z Kuvajtu selhala a proto se tedy ze statistického hlediska nejedná o vítězství pomocí nátlakové diplomacie.⁶⁷

Druhým bodem neshody je teoretický podklad. Sechser s Fuhrmannem odmítají Kroenigovu teorii o *brinkmanship*, jako o způsobu obejítí problému kredibility. Domnívají se, že kvůli kvůli již zmíněným problémům s mezinárodním ohlasem (viz. kapitola 3.3) a nedostatečnou komunikací (viz. kapitola 3.4) je hrozba jaderného potrestání při donucení jednoduše nevěrohodná a nevýhodná a neexistují důkazy, že by teorie *brinkmanship* pomohla tyto problémy obejít. Kroenig naopak argumentuje tím, že hrozba je ve většině případů naopak pochopena a aktéři si plně uvědomují, co je během eskalování konfliktu v sázce a jak moc vlastně riskují.⁶⁸ Nevěrohodnost jaderného potrestání je pak vyrušena tím, že aktéři se snaží eskalovat konflikt tak, aby to vypadalo, že ztratily plnou kontrolu nad vývojem situace a tím pádem by se díky prvku náhody mohlo stát cokoliv. Jedná se tedy o konflikt mezi úplnou irelevancí jaderných zbraní a významnou rolí jaderné převahy v průběhu eskalace konfliktu.

Třetí kritický bod obou statistických výzkumů je selektivní metoda historických případů. Sechserova a Fuhrmannova kritika je založena na tvrzení, že Kroenig uměle navyšuje počet zkoumaných případů tak, že je dělí na dyády (tedy nezabývá se krizí celkovou, ale zabývá se jednotlivými dvojicemi aktérů, neboli dyádami). Díky tomu dosáhl počtu 52 případů,⁶⁹ což zajišťuje statisticky signifikantní hodnotu, pokud by však pracoval s krizemi pouze jako s celky, dosáhl by jen 26 případů, což je pro statistický výzkum jednoduše málo.⁷⁰ Dalším zmíněným probléme s dyádovým uspořádáním je to, že Kroenig pracuje čistě s dvojicemi a nevěnuje se dalším aktérům, kteří mohou figurovat například jako spojenci, ochotni pomoci (třeba i jaderným útokem) jednomu z aktérů. Kroenig naopak zastává zkoumání individuálních aktérů na úkor celkové krize z toho důvodu, že při nukleární krizi nemusí výsledek pouze typů vítěz a

⁶⁷ FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, *Crisis Bargaining and Nuclear Blackmail* [online]. 2013, s. 179-181 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://faculty.virginia.edu/tsechser/Sechser-Fuhrmann-IO-2013.pdf>

⁶⁸ KROENIG, Matthew, 2018. *The logic of American nuclear strategy: why strategic superiority matters*. New York City: Oxford University Press, s. 177-236. ISBN 9780190849207.

⁶⁹ Viz. KROENIG, Matthew, 2013. Nuclear Superiority and the Balance of Resolve: Explaining Nuclear Crisis Outcomes. In: *International Organization*.

⁷⁰ SECHSER, Todd S., Matthew FUHRMANN a Daniel NEXEN, *Debating the Benefits of Nuclear Superiority, Part III* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://duckofminerva.dreamhosters.com/2013/03/debating-the-benefits-of-nuclear-superiority-part-iii.html>

poražený – naopak se může stát, že například ani jeden stát nesplní své cíle, nebo je dokonce oba/všichni splní. Další kritikou Sechsera a Fuhrmanna bylo, že Korenig pracuje i s případy, které mají velmi málo společného s jaderným donucením (např. Konžská krize 1964),⁷¹ ovšem tento problém opět přímo souvisí s problematickým rozdělením *compellence* a *deterrence* v praxi.

⁷¹ FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, 2016. *Nuclear Weapons and Coercive Diplomacy*. Cambridge University Press, s. 80. ISBN 9781107106949.

5. Historické případy donucení

Pokud se zaměříme na samotnou nukleární éru, je potřeba věnovat se výhradně případům donucení, kdy reálné jaderné potrestání bylo věrohodné, tedy kdy existovala přímá či nepřímá hrozba jaderného útoku v případě nesplnění podmínek. Zahrnuty jsou i situace, kdy se jedná o donucení/vydírání s hrozbou jaderného útoku na třetí stranu.⁷² Jedná se mimo jiné o Izraelskou hrozbu jaderného útoku na arabské rivaly během Jomkipurské války, ač jejich požadavky směřovaly americké vládě a prezidentu Nixonovi. Z více než 200 případů hrozeb od jaderných aktérů, zmíněných výše, splňuje tyto kritéria podle Fuhrmanna a Sechsera 19 jaderných krizí (viz. Tabulka 4). Devět z těchto krizí z pohledu nátlakového donucení selhalo, naopak 10 z nich je označeno jako „zřejmě úspěšné případy“, při kterých jaderné vydírání hrálo zásadní roli pro úspěch dané krize. I přes jejich zdánlivý úspěch však podle autorů nejde tvrdit, že prokazují účinnost jaderných zbraní v nátlakové diplomacii, jelikož zpravidla v těchto krizích rozhodovalo mnoho dalších faktorů a jaderná hrozba nebyla vždy rozhodujícím faktorem úspěchu.

Nuclear Crisis	Challenger	Target(s)	Year(s) of Nuclear Brinkmanship
Nuclear Coercion Failures			
Berlin ultimatum I	Soviet Union	United States	1958–1959
Berlin ultimatum II	Soviet Union	United States	1961
Seizure of the USS <i>Pueblo</i> *	United States	North Korea	1968
Vietnam War	United States	Soviet Union/North Vietnam	1969
Falklands War*	United Kingdom	Argentina	1982
Third Taiwan Strait crisis*	China/United States	Taiwan/China/United States	1995
Kargil War	Pakistan	India	1999
Indo-Pakistani border crisis	India	Pakistan	2001–2002
Korean crisis	North Korea	South Korea/United States	2013
Apparently Successful Cases			
Korean War	United States	China/North Korea	1950–1953
Indochina War	United States	China/Soviet Union/Viet Minh	1954
First Taiwan Strait crisis	United States	China	1954–1955
Suez crisis*	Soviet Union	France/United Kingdom	1956
Second Taiwan Strait crisis	United States	China	1958
Cuban missile crisis	United States	Soviet Union	1962
Sino-Soviet border crisis	Soviet Union	China	1969
Bangladesh War*	United States	India	1971
Yom Kippur War	Israel/United States	United States/Egypt/Soviet Union	1973
Kashmir crisis*	Pakistan	India/United States	1990

Tabulka 4: 19 případů

donucení s reálnou šancí na jaderné potrestání mezi lety 1956 až 2016 (Sechser, Fuhrmann: 2016)⁷³

⁷² NARANG, Vipin, 2014. *Nuclear strategy in the modern era: regional powers and international conflict*. s. 16. ISBN 9780691159829.

⁷³ FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, 2016. *Nuclear Weapons and Coercive Diplomacy*. Cambridge University Press, s. 128. ISBN 9781107106949.

I Matthew Kroenig se ve své nové knize *The Logic of American Nuclear Strategy* zaměřil na analýzu případů čistě jaderného donucení, konkrétně na Karibskou krizi, Čínsko-sovětský konflikt 1969, Jomkipurskou válku 1973 a Kárgilskou válku 1999. Ve všech těchto případech poukázal na fakt, že jaderná převaha hrála významnou roli v rozhodování jednotlivých aktérů,⁷⁴ což je naprostý opak toho, co svým zkoumáním těchto krizí tvrdí Sechser a Fuhrmann.⁷⁵ V následujících podkapitolách se pokusím o případovou studii, zaměřenou na faktor jaderných zbraní, dvou nukleárních krizí – Kárgilské války a Karibské krize. Pomocí této kvalitativní analýzy by mělo vyjít na povrch, jestli faktor jaderných zbraní (konkrétně jaderné převahy) měl vliv na chování aktérů (především na chování cíle donucení) a tím pádem na výsledek krize.

5.1 Kárgilská válka

Kárgilská válka je jednou z nukleárních krizí, ve které se názory Kroeniga, Sechsera a Fuhrmanna výrazně liší. Zatímco první zmiňovaný autor ji považuje za důkaz, podporující jeho teorii o významnosti jaderné převahy, druzí jmenovaní autoři ji naopak z hlediska jaderného donucení považují za neúspěch (viz. tabulka 4). Jedná se o konflikt mezi Indií a Pákistánem v kašmírském Kárgilu. Důvodem vypuknutí konfliktu bylo překročení Pákistánských jednotek takzvanou linií kontroly, která de facto tvořila hranici mezi Indickou a Pákistánskou částí Kašmíru. Cílem Indického nátlakového donucení tedy bylo stažení jednotek Pákistánu zpět za danou linii, což se nakonec za pomoci mezinárodní diplomatické podpory podařilo. Velmi důležitým pojítkem mezi aktéry bylo to, že oba byli vlastníky jaderných zbraní (oficiálně deklarovanými od roku 1998). Nabízí se tedy otázka, jestli právě jaderné role hráli ve výsledku nějakou roli v podvolení Pákistánu Indickým požadavkům.

Je obecně považováno za fakt, že oba státy si navzájem vyhrožovali jadernými hrozbami, respektive jejich signály. Pákistánští politici v té době proklamovali, že nebudou váhat použít jakoukoliv zbraň, aby udrželi získané území a odstrašili protivníka od konvenčního útoku – jednalo se tedy o kombinaci snahy o jaderné donucení/vydírání a

⁷⁴ KROENIG, Matthew, 2018. *The logic of American nuclear strategy: why strategic superiority matters*. New York City: Oxford University Press, s. 380. ISBN 9780190849207.

⁷⁵ FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, 2016. *Nuclear Weapons and Coercive Diplomacy*. Cambridge University Press, s. 132-231. ISBN 9781107106949.

odstrašení. a Indické nukleární jednotky byly později v režimu připravenosti.⁷⁶ Co se týče jaderného arzenálu, Indie byla považována za nadřazeného aktéra v tomto ohledu, ač to nelze s jistotou potvrdit, jelikož obě strany byly v tomto ohledu mlčenlivé. Co se jaderného materiálu týče, Indie však byla schopna vyrobit jaderných zbraní více⁷⁷ a díky delšímu nukleárnímu programu je považována za aktéra s jadernou převahou. Pokud se zaměříme na poměr riskování obou zemí, nalezneme také odlišnou hodnotu. Zatímco Indie je velký stát s přes 1 miliardou obyvatel, Pákistán je stát menší, se zhruba 150 miliony obyvatel, z nichž velké množství je navíc zabydleno ve dvou velkých městech – Karachi a Lahore.⁷⁸ Pokud by došlo k jadernému konfliktu, lze říct, že Pákistán by riskoval větší škody než Indie. Podle těchto informací by tedy Indický jaderný nátlak měl přesvědčit Pákistán, aby stáhl své jednotky.

V samotném průběhu to však takto jednoduché nebylo. Úvodní, jaderné hrozby Pákistánu měly mít nátlakový, vydírací efekt, ve výsledku však selhaly, ať už kvůli odhadované jaderné podřazenosti Pákistánu, či kvůli pochybnému pochopení této hrozby indickými politiky.⁷⁹ Navíc byly později tyto hrozby Pákistánskými politiky a veliteli prohlášeny za nepravdivé a Pákistán podle těchto tvrzení nikdy neměl v úmyslu začít jadernou válku.⁸⁰ Indie totiž pokračovala ve vojenském dobývání svého území. Pákistán navíc musel počítat s velmi negativním mezinárodním ohlasem na jeho chování, což vyústilo až v to, že americký prezident Bill Clinton obvinil Pákistán z riskování s jadernými zbraněmi a naléhal, aby své jednotky stáhl (jak požadovala Indie), což se pak nakonec také stalo. Otázkou však zůstává, jakou roli v tom měl jaderný arzenál Indie. V první řadě je vhodné říct, že uvedení indických jaderných jednotek do pohotovosti bylo přímou reakcí na Pákistánské jaderné signály, samotná Indie neměla v plánu zaútočit jadernou zbraní jako první, především kvůli tomu, že disponovala konvenční převahou a zároveň se těšila mezinárodní diplomatické podpory. To by poukazovalo na fakt, že Indie v tomto případě využila odstrašovací, jadernou strategii, jelikož jaderný útok z její strany by byl odpovědí na jaderný útok Pákistánu.⁸¹

⁷⁶ MALIK, V.P., 2006. *Kargil from surprise to victory*. New Delhi: HarperCollins Publishers India, a joint venture with the India Today Group, s. 273. ISBN 8172236352.

⁷⁷ ALBRIGHT, David a , 2000. India's and Pakistan's Fissile Material and Nuclear Weapons Inventories, end of 1999. *ISIS*[online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <http://www.isis-online.org/publications/southasia/stocks1000.html>

⁷⁸ KROENIG, Matthew, 2018. *The logic of American nuclear strategy: why strategic superiority matters*. New York City: Oxford University Press, s. 225. ISBN 9780190849207.

⁷⁹ MALIK, V.P., 2006. *Kargil from surprise to victory*. New Delhi: HarperCollins Publishers India, a joint venture with the India Today Group, s. 280. ISBN 8172236352.

⁸⁰ Tamtéž, s. 279

⁸¹ NARANG, Vipin, 2014. *Nuclear strategy in the modern era: regional powers and international conflict*. s. 451. ISBN 9780691159829.

Na případu Kárgilské krize tedy můžeme zpozorovat problémovou tenkou linií mezi odstrašením a donucením v praxi. Hrály jaderné zbraně významnou roli během této války? Ano, nepochybně hrály. Hrály však jaderné zbraně významnou roli při donucovací strategii během této války? Zde už odpověď tak jednoznačná není. Pokud by se nám podařilo s perfektní přesností rozdělit donucovací a odstrašující strategii v počínání aktérů během Kárgilské války, tak by odpověď pravděpodobně zněla ne, jelikož z pohledu Indie by se nejednalo o donucení, nýbrž o odstrašení Pakistánského jaderného útoku. Tomu nasvědčuje i fakt, že chování Pákistánu neodpovídalo předpokladu, že z pozice jaderně podřazeného státu vůči Indii by se choval opatrně a méně by riskoval při eskalování konfliktu.⁸² V tomto případě by tedy jaderná převaha Indie nijak nesouvisela se stáhnutím jednotek Pákistánu, zásadní roli by zřejmě hrály faktory Indické konvenční síly/převahy a mezinárodního vlivu (především ze strany USA).⁸³ Kroenigova teorie o jaderné převaze Indie jako o zásadním faktoru jejího vítězství by v tomto případě tedy nevycházela, ale znova je potřeba říct, že toto tvrzení závisí na praktickém rozdělení odstrašení a donucení, které je i přes mnoho let výzkumu obrovsky problematické.

5.2 Karibská krize

Za zřejmě neznámější krizi spojenou s jaderným donucením/vydíráním je považována Karibská krize roku 1962. Ruský vůdce Nikita Chruščev nechal na Kubu dopravit taktické jaderné rakety a především jaderné rakety středního doletu⁸⁴ pod třemi hlavními záminkami – chránit komunistický režim Fidela Castra, posílit svůj vliv v Berlíně během krize a v poslední řadě také zajistit, aby SSSR bylo schopné zasáhnout území USA (v té době ještě nedisponovali mezikontinentálními balistickými raketami). Po třináctidenním diplomatickém vyjednávání nakonec SSSR „ustoupil“ a své jaderné zbraně z Kuby stáhnul, výměnou za stažení amerických jaderných raket *Jupiter* z Turecka a také za slib, že USA neprovede invazi na Kubu. Případ této krize je udáván jako nejbližší skutečnému rozpoutání nukleárního konfliktu, proto je vhodné prozkoumat roli jaderných zbraní a pokusit se zjistit, jaký vliv měly na konečném rozhodnutí SSSR o stáhnutí jaderných zbraní z Kuby. Kroenig Karibskou krizi

⁸² FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, 2016. *Nuclear Weapons and Coercive Diplomacy*. Cambridge University Press, s. 154. ISBN 9781107106949.

⁸³ NARANG, Vipin, 2014. *Nuclear strategy in the modern era: regional powers and international conflict*. s. 454. ISBN 9780691159829.

⁸⁴ Jednalo se o *Medium Range Ballistic Missiles* SS-4 (dolet zhruba 1000 až 2500 kilometrů) a *Intermediate Range Ballistic Missiles* R-14 (2500 až 5500 kilometrů).

považuje za potvrzující důkaz jeho teorie o zásadním vlivu jaderné převahy na výsledek krize.⁸⁵ Sechser a Fuhrmann na druhé straně krizi ve své statistice zařadili také pod úspěšné jaderné donucení, v kvalitativní analýze tohoto případu však ukazují, že důkazy, které by zaručovaly zásadní vliv jaderného donucení na výsledek krize, jsou nedostatečné či pochybné.⁸⁶

Co se týče poměru jaderného arzenálu obou aktérů během krize, čísla mluví jasně. USA disponovaly přes 25 tisíci jaderných hlavic, z nichž vytvořily něco kolem 3500 použitelných jaderných zbraní (včetně nosičů). SSSR na druhé straně měla k dispozici pouze 3000-3500 jaderných hlavic, z kterých pouze 300-500 bylo nasazeno na použitelné nosiče.⁸⁷ Kromě celkové jaderné převahy USA měly výhodu i ve větším počtu jaderných zbraní, které byly schopny přímo zasáhnout území SSSR – přemístění raket středního dosahu na Kubu mělo mít za výsledek právě vyrovnání tohoto nepoměru.⁸⁸ Poměr jaderných zbraní tedy podle teorie jaderné převahy odpovídá vítězi krize a to jak v nukleárním, tak v konvenčním ohledu. Pokud se zaměříme na eskalování konfliktu, vyjde najevo, že oba státy byly ochotny podstoupit risk. USA provedly námořní blokádu Kuby a zároveň vysílaly bombardéry na průzkumné mise nad předpokládanými pozicemi sovětských raketových sil. SSSR naopak pokračoval v přemísťování raket a 27. Října 1962 dokonce sestřelil jeden z amerických bombardérů⁸⁹ což pouze ukazovalo ochotu riskovat a eskalovat konflikt. Ve stejný den jiný americký bombardér vstoupil do sovětského jaderného prostoru a ač se vrátil zpět bez úhony, reakce sovětského lídra Chruščeva byla, že tato akce mohla být klidně pochopena jako jaderný útok.⁹⁰ Zajímavým faktorem v eskalaci Kubánské krize je fakt, že na rozdíl od USA, sovětská strana nikdy nezalarmovala své jaderné jednotky do stavu bezprostřední připravenosti. Jedná se o naprostý opak chování USA, které naopak uvedly obrovské množství konvenčních sil do válečné pohotovosti a jaderné zbraně do druhé nejvyšší připravenosti pro použití (DEFCON II).⁹¹

⁸⁵ KROENIG, Matthew, 2018. *The logic of American nuclear strategy: why strategic superiority matters*. New York City: Oxford University Press, s. 178-197. ISBN 9780190849207.

⁸⁶ FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, 2016. *Nuclear Weapons and Coercive Diplomacy*. Cambridge University Press, s. 200-210. ISBN 9781107106949.

⁸⁷ *Nuclear Notebook: Nuclear Arsenals Of The World* [online], [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <https://thebulletin.org/nuclear-notebook-multimedia>

⁸⁸ KROENIG, Matthew, 2018. *The logic of American nuclear strategy: why strategic superiority matters*. New York City: Oxford University Press, s. 180. ISBN 9780190849207.

⁸⁹ Jedná se o incident z 27. Října 1962, kdy byl sestřelen sovětskou raketou americký bombardér U-2, který plnil svoji průzkumnou misi. Smrt pilota Rudolfa Andersena Jr. měla vliv na následný průběh krize.

⁹⁰ Citováno v: FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, 2016. *Nuclear Weapons and Coercive Diplomacy*. Cambridge University Press, s. 202. ISBN 9781107106949.

⁹¹ BETTS, Richard K., c1987. *Nuclear blackmail and nuclear balance*. Washington, D.C.: Brookings Institution. s. 120. ISBN 08-157-0935-8.

Z tohoto jednání lze usoudit, že SSSR si byl vědom své jaderné podřazenosti v této krizi a to se přímo odrazilo na jeho jednání, které pak skončilo sovětským ústupek z Kuby. Naopak USA z pozice jaderné nadřazenosti v eskalování krize byly ochotny podstoupit větší risk a přetrvat tak v eskalování krize do té doby, než SSSR neustoupil. Z tohoto pohledu by tedy případ odpovídal Kroenigově teorii o jaderné převaze, čemuž by odpovídaly i pozdější výpovědi přítomných, sovětských vládních a vojenských činitelů.⁹² Lze tu však najít několik problému, které toto tvrzení lehce podkopávají. Prvním problémem je, že naopak američtí úředníci zásadní faktor americké jaderné převahy nepotvrzují. Dean Rusk, Robert McNamara, George Ball a další významní muži, kteří se přímo podíleli na americkém rozhodování během Karibské krize naznačují, že faktor jaderné převahy zásadní roli na jejich jednání nehrál a že následné rozpoutání jaderné války by znamenalo katastrofu pro oba zúčastněné státy.⁹³ V tomto případě by tedy spíše nastala situace, kdy sovětská jaderná podřazenost hrála mnohem důležitější roli, než americká jaderná převaha.⁹⁴ Dalším problémem se týká vymezení toho, jaký vliv měly na sovětské rozhodování čistě jaderné zbraně – jak již bylo zmíněno, USA disponovali také velkou konvenční převahou, která určitě hrála důležitou roli. Potvrzuje to i fakt, že podle historických důkazů došel ruský vůdce k rozhodnutí stáhnout se ještě předtím, než došlo k incidentu se sestřelením amerického bombardéru a k následnému Kennedyho jadernému ultimátu.⁹⁵ V neposlední řadě je problematické označit Karibskou krizi čistě za stoprocentní úspěch americké donucovací strategie. Stáhnutí sovětských nukleárních jednotek z Kuby bylo ve výsledku dohodnuto za slib, že USA stáhne své jaderné zbraně z Turecka a zároveň neprovede invazi na Kubu. Dalo by se tedy říct, že v tomto ohledu byl americký úspěch podmíněn dvěma sovětskými (nátlakovými) požadavky, což poněkud podkopává teoretickou podstatu vítězství amerického jaderného donucení.

Pokud za hlavní aspekt Karibské krize však budeme brát to nejdůležitější, tedy jestli se USA podařilo donutit SSSR, aby stáhl své jaderné zbraně z Kuby, musíme krizi označit za úspěch jaderného donucení, protože právě faktor jaderných zbraní a konkrétně jaderné

⁹² TRACHTENBERG, Marc, 1985. The Influence of Nuclear Weapons in the Cuban Missile Crisis. *International Security*[online]. 1985, 173-231 [cit. 2018-04-30]. Dostupné z:

[http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/faculty/trachtenberg/cv/cmc\(is\).pdf](http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/faculty/trachtenberg/cv/cmc(is).pdf)

⁹³ ROBERTS, Chalmers M., 1982. A Smell of Burning in the Air. *The Washington Post* [online]. [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1982/10/18/a-smell-of-burning-in-the-air/1c68e1a8-f0f6-412c-b575-1b5863ca09df/?utm_term=.c9cdd4da3f2c

⁹⁴ TRACHTENBERG, Marc, 1985. The Influence of Nuclear Weapons in the Cuban Missile Crisis. *International Security*[online]. 1985, s. 161 [cit. 2018-04-30]. Dostupné z:

[http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/faculty/trachtenberg/cv/cmc\(is\).pdf](http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/faculty/trachtenberg/cv/cmc(is).pdf)

⁹⁵ FURSENKO, Aleksandr a Timothy NAFTALI, 1998. *One hell of a gamble: Khrushchev, Castro, and Kennedy, 1958-1964*. New York: Norton, s. 258-260. ISBN 0393317900.

převahy⁹⁶ zde svoji roli rozhodně hrál, otázkou však zůstává, jakou v jaké míře. Vliv na sovětský ústup totiž nepochybně měly i ostatní faktory (mimo jiné například konvenční převaha). Tvrzení o jaderné irelevanci v tomto případě se však zdá být po zvážení všech možností značně nepravděpodobné.

5.3 Ostatní případy jaderného donucení

V této podkapitole se budu stručně věnovat některým dalším případům, které se vyskytují v tabulce 4. Bude se jednat o úspěšné i neúspěšné případy, důraz však bude kladen zejména na limity, které jsou spojeny s efektivitou jaderných zbraní v donucení a také na problémy, které výzkum tohoto fenoménu značně komplikují. Z uvedených názorných případů by tedy měly vyniknout problémy, uvedené v kapitole 3. Pokud se zaměříme na zmíněných devět neúspěšných případů jaderného donucení podle Sechsera a Fuhrmanna (viz. tabulka 4), lze z nich vyčíst dva základní překážky, jež mají v praxi podle nich nejzásadnější vliv na (ne)úspěch donucení. Zatímco první problém v podobě nedostatečné kredibility/věrohodnosti jaderného potrestání je zřejmý, druhá limitace týkající se nedostatečné či chybné komunikace (zvláště v případě pochopení a přijetí hrozby cílovým aktérem donucení) se může zdát poněkud překvapivá. Pramení především z toho, že jak již bylo zmíněno v kapitole 3.4, lídři jaderných států zpravidla jaderný útok v rámci nátlakového donucení oficiálně nezmiňují. Pokud tedy například iniciátor uvede své jaderné zbraně do bojové pohotovosti nebo je jimi přímo vybaven na bojišti, automaticky očekává, že protivník si této výstrahy všimne a bude ji automaticky brát jako hrozbu. Na příkladech neúspěšného jaderného donucení však lze vidět, že toto optimistické tvrzení v praxi nefunguje dostatečně přesvědčivě a výstrahy jsou často špatně pochopeny nebo naprosto minuty.⁹⁷

Problém komunikace a správného doručení dané hrozby můžeme vidět mimo jiné na příkladu Berlínské krize 1958-1961, kdy podle různých zdrojů vrchní vládní představitelé USA neměli dostatečný přehled o rozmístění sovětských jaderných zbraní v Evropě až do roku 1961, přitom podle strategie tehdejšího lídra SSSR Nikity Chruščova mělo právě rozmístění

⁹⁶ BETTS, Richard K., c1987. *Nuclear blackmail and nuclear balance*. Washington, D.C.: Brookings Institution. s. 115. ISBN 08-157-0935-8.

⁹⁷ FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, 2016. *Nuclear Weapons and Coercive Diplomacy*. Cambridge University Press, s. 132-133. ISBN 9781107106949.

jaderných raket být základním stavebním kamenem donucovací hrozby (Uhl,Ivkin:2012).⁹⁸ Obdobné situace, kdy není potvrzeno, že cíl donucení byl dostatečně informován o jaderné hrozbě, se přihodily například v případě Indie při Kárgilské válce roku 1999 nebo v případě SSSR a Severního Vietnamu při Vietnamské válce roku 1969.⁹⁹ Problematická komunikace a špatné pochopení či minutí jaderné hrozby pochopitelně znamená, že hrozba není dostatečně věrohodná, takže oba zmíněné problémy spolu přímo souvisí.

Pokud se zaměříme na zdánlivě úspěšné případy jaderného donucení v tabulce 4, třeba se zaobírat otázkou, jestli byl právě faktor jaderných zbraní rozhodující pro vítězství v krizi. Stejně jako u neúspěšných případů, i v těch zdánlivě úspěšných se vyskytovali zcela stejné překážky – komunikace a kredibilita. U některých úspěšných případů neexistují přesvědčivé důkazy, že cíl donucení podlehl protivníkovi právě kvůli možnosti jaderného potrestání a ne kvůli jiným faktorům. Ukázkovým příkladem může být například Jomkipurská válka vedená v říjnu 1973 mezi Izraelem s podporou USA a Sýrií a Egyptem s podporou SSSR. Během války uvedl Izrael do pohotovosti své jaderné jednotky pod dvěma záminkami – odstrašit nepřátelskou koalici a zároveň vynutit si aktivní americkou materiální podporu. Vláda USA však do konfliktu nechtěla tímto způsobem moc zasahovat, aby si nezhoršila své vztahy s arabskými zeměmi, potenciální jaderný konflikt na během tzv. říjnové války by však byl nepřijatelný. USA později skutečně začaly materiálně podporovat Izrael, zásluha jaderné hrozby na toto rozhodnutí je však zpochybňováno a sám tehdejší americký ministr zahraničních věcí Henry Kissinger prohlásil, že jaderné možnosti Izraele v tom nehráli žádnou roli.¹⁰⁰ Za přímý důvod rozhodnutí a americké podpoře jsou udávány tři faktory. Prvním je reakce na sovětskou materiální pomoc arabským zemím při válce proti Izraeli. Druhým následně porušení rezoluce o příměří Rady Bezpečnosti OSN č. 242 Egyptskou stranou, konkrétně jejím tehdejším prezidentem Anwarem Sadatem. A posledním faktorem byl silný domácí, politický tlak na administrativu prezidenta Nixona. V případě Egypta a Sýrie byl vliv izraelské jaderné síly především odstrašující a měl zásadní vliv na to, že válečným cílem arabské koalice byl především území, ztracené při Šestidenní válce roku 1967.¹⁰¹ Egypt a spol. si byli vědomi

⁹⁸ UHL, Matthias a Vladimír I. IVKIN, "Operation Atom": The Soviet Union's Stationing of Nuclear Missiles in the German Democratic Republic, 1959. *COLD WAR INTERNATIONAL HISTORY PROJECT BULLETIN* [online]. 2012, 133 [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: <http://vimudeap.info/files/pdf/articles-raketenobjekt-vogelsang-1144.pdf>

⁹⁹ FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, 2016. *Nuclear Weapons and Coercive Diplomacy*. Cambridge University Press, s. 145-248. ISBN 9781107106949.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 220.

¹⁰¹ Jedná se o válečným konflikt Izraele proti arabské koalici ve složení Sýrie, Egypt a Jordánsko. Koalice v něm utrpěla zdrcující porážku a ztratila území pásma Gazy, Sinajský poloostrov, Východní Jeruzalém, Západní břeh Jordánu a Golanské výšiny.

jaderné síly protivníka, takže pokud by své válečné cíle rozšířili přímo na stát Izrael a na jeho další území, riziko eskalace konfliktu a případného jaderného potrestání by značně stoupl.¹⁰²

Pochybnosti se vyskytují i u druhého pokusu o jaderné donucení během Jompikuprské války pomocí uvedení jaderných jednotek do pohotovosti, tentokrát ze strany USA. V tomto případě bylo cílem odstrašit SSSR a zároveň donutit Egypt, aby přestal žádat o sovětskou vojenskou podporu včetně jednotek. „*I ask you to consider the consequences for your country if the two great nuclear countries were thus to confront each other on your soil...*” zněla Nixonova výzva adresovaná egyptskému prezidentovi Sadatovi, aby zhodnotil možné následky neuposlechnutí požadavků.¹⁰³ Sadat však jadernou hrozbu nebral vážně a označil ji za laciné vydírání, proto je nejisté, že egyptské počínání na konci bylo nějak výrazněji ovlivněnou americkou jadernou hrozbou.¹⁰⁴ Druhá americká, jaderná hrozba byla směřována SSSR. Jejím cílem však bylo v první řadě odstrašit Sovětský svaz od nasazení jednotek do místa konfliktu, takže se jedná hlavně o odstrašení nikoliv donucení. I tak na toto konání existují rozdílné názory – zatímco podle některých autorů byla hrozba nevěrohodná a neměla zásadnější vliv na konečné rozhodnutí SSSR,¹⁰⁵ podle Kroeniga naopak jaderná převaha USA nad Sovětským svazem měla zásadní vliv na konečném rozhodnutí o nepodporování Egypta sovětskými jednotkami.¹⁰⁶

5.4 Problémy spojené se zkoumáním efektivity jaderného donucení

Výzkum, snažící se zjistit reálnou efektivitu jaderných zbraní při *compellence*, naráží na několik zásadních problémů, které ho limitují. V první řadě jsou to limity statistické analýzy, která byla použita Fuhrmannem, Sechserem a Kroenigem pro zhodnocení případů donucovacích hrozeb od jaderných aktérů. Zaprvé je nejasné, jak přesně tuto statistiku pojmout a jaký použít dataset (viz. kapitola 4.3). Zadruhé, jak již bylo zmíněno, na výsledek donucení mají zásadní vliv okolnosti a specifika dané jaderné krize. Problémem je, že statistika se

¹⁰² FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, 2016. *Nuclear Weapons and Coercive Diplomacy*. Cambridge University Press, s. 220-222. ISBN 9781107106949.

¹⁰³ Backchannel Message From President Nixon to Egyptian President Sadat, *History.state.gov* [online]. 1973 [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v25/d271>

¹⁰⁴ ISRAELYAN, Victor L., c1995. *Inside the Kremlin during the Yom Kippur War*. University Park, Pa.: Pennsylvania State University Press, s. 198. ISBN 9780271014890.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 182-188.

¹⁰⁶ KROENIG, Matthew, 2018. *The logic of American nuclear strategy: why strategic superiority matters*. New York City: Oxford University Press, s. 213-214. ISBN 9780190849207.

nedokáže efektivně zaobírat těmito kvalitativními prvky a jejich určení může být komplikované a nepřesné, například v klíčovém pojetí ochoty riskovat, co je pro daného aktéra v sázce a jaká je jeho hlavní motivace.¹⁰⁷ Právě tyto specifika jaderných krizí mohou hrát klíčovou roli a přesto být ve statistické analýze opomíjeny.

Dalším problémem je výběr samotných případů jaderných krizí. Vzhledem k obrovské síle jaderných zbraní jsou nukleární hrozby použity skutečně pouze v krajních případech, tedy v krizích, které jsou zpravidla obtížnější. Šance na úspěch nátlakové diplomacie je tím pádem nižší, což může v porovnání s hrozbami od nejaderných států zkreslit výsledky a nelze tedy určit reálnou efektivitu jaderných zbraní v donucení.¹⁰⁸ Otázkou také zůstává, jakým způsobem nukleární krize zkoumat, konkrétně je lepší věnovat se každému aktérovi zvlášť (viz. Kroenig) nebo se zaobírat krizí jako celkem a pokusit se ji správně označit za donucovací či odstrašovací (viz. Fuhrmann a Sechser).

Další nevýhodou je fakt, že statistika úspěšnosti krizí, které se odehrály v minulosti, nemusí nutně platit na případy budoucí. Každý jaderný aktér má své specifické vzorce chování, motivaci a způsob rozhodování. Pokud by například jaderný arzenál získal aktér, jehož bychom v těchto ohledech mohli považovat za vymykajícího se daných, racionálních norem, jeho jaderné hrozby by mohli mít mnohem vyšší pravděpodobnost úspěchu a nemuselo by záležet ani na jaderném poměru mezi aktéry. Může se jednat například o teroristické organizace, expanzivní Irán nebo do jisté míry zde můžeme zařadit i Severní Koreu, která jadernými zbraněmi již disponuje. Je proto možné, že správné podmínky pro úspěšné donucovací jaderné hrozby ještě nenastaly a případy budoucí, které se ještě nestaly, ukáží naprosto rozdílné výsledky.¹⁰⁹

Možná nejvýraznějším problémem je terminologické rozlišení *compellence* a *deterrence*, na což poukazuje právě Kroenig a jedná se nejspíš o největší výtku ve výzkumu Sechsera a Fuhrmanna. Zatímco teoretické oddělení těchto pojmů je zřejmé, v praxi je v mnoha případech velmi odlišné správně rozlišit mezi donucením a odstrašením, jelikož jsou tyto dvě strategie spolu často provázané. Ve většině případech dokonce můžeme vidět, že tyto dvě strategie na sebe navzájem navazují, což se týká především „velkých“ jaderných krizí – pokud iniciátor selže v odstrašení, navazuje na něj pak snahou o donucení (nebo obráceně selže

¹⁰⁷ GAVIN, Francis J., What We Talk About When We Talk About Nuclear Weapons. *H-Diplo/SSSF* [online]. 2014, 16-17 [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: <https://issforum.org/ISSF/PDF/ISSF-Forum-2.pdf>

¹⁰⁸ FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, *Crisis Bargaining and Nuclear Blackmail* [online]. 2013, s. 187 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://faculty.virginia.edu/tsechser/Sechser-Fuhrmann-IO-2013.pdf>

¹⁰⁹ FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, *The Coercive Limits of Nuclear Weapons* [online]. 2011, s. 37. [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://www.posse.gatech.edu/sites/default/files/pubfiles/The%20Coercive%20Limits%20of%20Nuclear%20Weapons.pdf>

v donucení, navazuje odstrašením). Například během První berlínské krize se západní spojenci snažili o to, aby nedošlo k blokádě mezi okupačními zónami Berlína, což je akt odstrašení. Po sovětské blokádě však napomohli zavedení vzduchového koridoru mezi zónami, což naopak spadá pod donucení, jelikož to byla snaha situaci změnit.¹¹⁰ Definice a proměnlivost Statu quo tedy může být značně problematická, což má za následek nejasnosti ohledně vymezení *compellence* a *deterrence*. Kvůli tomuto úskalí může být zkoumání efektivity jaderných zbraní čistě pouze v donucení nepřesné.

¹¹⁰ SPARANDEI, Maria, Bridging Deterrence and Compellence: An Alternative Approach to the Study of Coercive Diplomacy. *International Studies Review* [online]. 2006, 261-262 [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: http://ms554.weebly.com/uploads/7/6/1/2/7612161/publication_sperandei.pdf

6. Závěr

Tato práce se věnovala jaderným zbraním v nátlakové diplomacii, konkrétně jejich efektivitou a použitelností především ve strategii donucení (*compellence*). V tomto typu nátlaku je hlavním cílem snaha o změnu statu quo, čímž ho odlišujeme od odstrašení (*deterrence*), kde je naopak záměrem status quo uchovat. Obě strategie jsou založeny na nátlaku pomocí hrozby z následku – pokud nebudou splněny požadavky, které určil iniciátor nátlaku, dojde k potrestání. S příchodem nukleární éry může mít toto potrestání podobu jaderného útoku, pokud se bude jednat o skutečně závažnou situaci, která hraje klíčovou roli ve fungování a existenci alespoň jednoho z aktérů. Jaderné zbraně se tedy záhy staly nástrojem především politického rázu, jelikož jejich hlavním účelem bylo donutit protivníka k určitému jednání nebo ho naopak od něj odstrašit.

Tato taktika, ač se zdála díky strachu z obrovské síly jaderných zbraní účinná, s sebou přinesla však i některé nevýhody a poukázala na limitovanou politickou sílu jaderného arzenálu. Tato úskalí se týkají jak donucení tak odstrašení, ale právě u snahy o změnu statu quo dané nevýhody více vyniknou, kvůli složitější povaze donucení. Jedním z cílů mé práce bylo právě poukázat na nevýhody jaderných zbraní, které jsou typické a klíčové pro *compellence*. Všechny zmíněné nevýhody v kapitole 3 jsou spolu velmi úzce provázané. Problém nedostatečné kredibility, nevyzpytatelné racionality, negativního mezinárodního ohlasu i problematické komunikace mohou mít za následek to, že hrozba jaderného potrestání nebude dostatečně věrohodná a pro iniciátora donucení také nevýhodná. Každý aktér se totiž řídí podle systémů zisků a ztrát (*costs and benefits*), takže pokud by pro něho jaderný útok nebyl prospěšný, nebude ani věrohodný.

Další, čtvrtá kapitola se zabývá statistikou efektivity jaderných zbraní v historických případech jaderného donucení. V práci jsem se zabýval dvěma novými, vlivnými teoriemi od Sechsera, Fuhrmanna a Kroeniga. Zatímco statistika nukleárních skeptiků Sechsera s Fuhrmannem vypovídá, že jaderné zbraně nejsou účinným nástrojem nátlakového donucení, Kroenig tvrdí pravý opak pod podmínkou, že jaderný iniciátor disponuje převahou jaderných zbraní. Při komparaci obou statistických výzkumů lze najít několik faktorů, ve kterých se jejich analýza liší, což poukazuje na odlišné výsledky. Zaprvé se jedná o faktor odlišného datasetu. Zatímco Kroenig pro svou statistickou analýzu využívá ověřený, avšak obecný dataset nukleárních krizí, dvojice nukleárních skeptiků vytvořila zcela nový soubor dat, který se zaměřuje specificky na jaderné donucení. Oba datasety však mají odlišné kódování a proto se jejich výsledky liší. Druhým bodem neshody je rozdílný teoretický podklad. Kroenig je

zastáncem teorie *brinkmanship* jako o způsobu, jak zaručit jaderných hrozbám dostatečnou kredibilitu, Secsher a Fuhrmann však tento způsob vyvrací a tvrdí, že jaderné potrestání v strategickém donucení je zkrátka příliš nevěrohodné a nevýhodné, než aby mohlo být efektivně použito pro nátlakový úspěch. Posledním bodem neshody je selektivní metoda a samotný způsob výzkumu obou zmíněných výzkumů. Zatímco Kroenig ve své statistice uvádí v krizích výhradně dyády, kde se zabývá samotnými aktéry jako individui, Sechser a Fuhrmann naopak zkoumají nukleární krize jako celky, kdy spoléhají na správné rozdělení krizí na donucovací a odstrašovací, což Kroenig označuje za chybné, jelikož vymezit donucení a odstrašení v praxi je podle něj velmi komplikované.

Abych se pokusil zjistit, která z těchto teorií se víc blíží pravdě, vybral jsem si v kapitole 5 dva případy ke zkoumání, ve kterých jsem se zaměřil na roli jaderných zbraní. Kárgilská válka i Karibská krize představují dva příklady, ve kterých se teorie Fuhrmanna, Sechsera a Kroeniga liší. Po kvalitativním přezkoumání role jaderných zbraní v Kárgilské krizi lze usoudit, že faktor jaderných zbraní v ni roli rozhodně hrál, nelze však dokázat, že se jednalo výhradně o jaderné, nátlakové donucení ze strany Indie, která zároveň disponovala jadernou převahou. Podle Sechsera a Fuhrmanna sloužily indické jaderné zbraně pouze k odstrašení potenciálního pakistánského jaderného útoku, který by se se naopak dal považovat jako hrozba jaderného donucení, úspěšný však nebyl. Pochybnosti se vyskytují i u druhého zkoumaného případu – Karibské krize. Ačkoliv stát s jadernou převahou (USA) v krizi zvítězil a donutil protivníka (SSSR) při vzájemném eskalování konfliktu ustoupit, nelze přesně určit, do jaké míry na tom měl zásluhu samotný faktor jaderných zbraní. Sovětskému ústupu totiž nepochybně napomohly i ostatní faktory, mimo jiné například konvenční převaha USA. Výsledná dohoda o stažení amerických jaderných zbraní z Turecka a slib o neprovedení invaze na Kubu také poněkud podkopávají celkový úspěch jaderného donucení. Tvrzení, že jaderné zbraně na úspěšnost amerického donucení neměly žádný vliv, je však velmi nepravděpodobné.

Odpověď na druhou výzkumnou otázku je tedy velmi komplikovaná, zejména kvůli problémovému vymezení jaderného donucení v praxi a dalším výzkumným problémům, které byly zmíněny v kapitole 5.4 (metodologické limity výzkumu, selekce jednotlivých případů, nedostatečné důkazy apod.) . Nukleární krize totiž zpravidla obsahují prvky donucení i odstrašení, takže zkoumat efektivitu jaderných zbraní čistě pro první jmenovanou strategii by bylo velmi obtížné a výsledky by nejspíš byly nepřesné. Faktorem však zůstává, že při snaze o změnu statu quo má politický efekt jaderných zbraní své limity a jejich účinnost tedy v některých případech může být velmi malá. Dalším faktem však je, že v jiných případech role jaderných zbraní může být naopak významná a jaderná převaha může hrát klíčovou roli

v ovlivnění rozhodování aktérů krize. Z toho plyne, že ani teorie Sechsera a Fuhrmanna o jaderné irelevanci v donucení, ani Kroenigova teorie o významnosti jaderné převahy, nejsou ve výsledku nesprávné a obě nabízejí některé zajímavé a platné argumenty. Záleží však na konkrétní krizi, kterou je třeba kvalitativně zkoumat, nejlépe jako dodatek ke statistické analýze. Právě kvůli specifickým rysům každé krize se v nich role jaderného donucení značně liší a najít obecně platnou odpověď na otázku, jestli hrají jaderné zbraně důležitou roli při pokusu o donucení protivníka je v současné době téměř nemožné.

6.1 Summary

This bachelor thesis shows the difficulty of researching nuclear weapons's efficiency in the coercive diplomacy. Because success in compellence is perceived as harder than in deterrence, political limits of nuclear weapons are more clear and serious in effort of changing the status quo, especially the problems of credibility, rationality, communication and international reaction. Two new, theoretic approaches tried to find the answer with help of statistic analysis, but neither of them can be taken as 100% correct. Nuclear irrelevance theory of Sechser and Fuhrmann suggests, that nuclear weapons are not useful means of compellence. Kroenig, on the other hand, believes that nuclear weapons are useful for compellence if the compeller has nuclear superiority in his disposal. As the case study suggests neither of those theories are correct but also neither of them are completely wrong. It depends on the actual crisis, but it is still very difficult to find out real efficiency of nuclear weapons, because of a problematic distinction between deterrence and compellence in practice.

7. Použitá literatura a zdroje

7.1 Knižní publikace

BETTS, Richard K., c1987. *Nuclear blackmail and nuclear balance*. Washington, D.C.: Brookings Institution. ISBN 08-157-0935-8.

FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, 2016. *Nuclear Weapons and Coercive Diplomacy*. Cambridge University Press, ISBN 9781107106949.

FURSENKO, Aleksandr a Timothy NAFTALI, 1998. *One hell of a gamble: Khrushchev, Castro, and Kennedy, 1958-1964*. New York: Norton, ISBN 0393317900.

GEORGE, Alexander L., 1993. *Bridging the gap: theory and practice in foreign policy*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, s. 15. ISBN 1878379224.

GEORGE, Alexander L., c1991. *Forceful persuasion: coercive diplomacy as an alternative to war*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, s. 5. ISBN 9781878379146.

GEORGE, Alexander L. a William E. SIMONS, 1994. *The limits of coercive diplomacy*. 2nd ed. Boulder: Westview Press, s. 9. ISBN 0813317878.

GRAY, Colin S., 1998. *Explorations in strategy*. Westport, Conn: Praeger, s. 40-41. ISBN 9780275962562.

ISRAELYAN, Victor L., c1995. *Inside the Kremlin during the Yom Kippur War*. University Park, Pa.: Pennsylvania State University Press, s. 198. ISBN 9780271014890.

JERVIS, Robert, c1976. *Perception and misperception in international politics*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, s. 29-30. ISBN 9780691100494.

JIAN, Chen, c2001. *Mao's China and the cold war*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press. ISBN 0807849324.

KROENIG, Matthew, 2018. *The logic of American nuclear strategy: why strategic superiority matters*. New York City: Oxford University Press, s. 250-255. ISBN 9780190849207.

MALIK, V.P., 2006. *Kargil from surprise to victory*. New Delhi: HarperCollins Publishers India, a joint venture with the India Today Group, ISBN 8172236352.

MORGAN, Patrick M., 2003. *Deterrence now*. New York: Cambridge University Press, ISBN 05-215-2969-7.

NARANG, Vipin, 2014. *Nuclear strategy in the modern era: regional powers and international conflict*. s. 16. ISBN 9780691159829.

SCHELLING, Thomas C., 1967. *Arms and influence*. New Haven: Yale university press.

SCHELLING, Thomas C., 2008. *Arms and influence*. 2008 ed. New Haven, Conn: Yale University Press, 90-92, 99-100. ISBN 0300143370.

TREVERTON, Gregory F., c2000. *Framing compellent strategies*. Santa Monica, CA: Rand, s. 7-12. ISBN 9780833028921.

WILSON, Ward., 2013. *Five myths about nuclear weapons*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt. ISBN 978-054-7857-879.

7.2 Odborné články a internetové prameny

ALBRIGHT, David a , 2000. India's and Pakistan's Fissile Material and Nuclear Weapons Inventories, end of 1999. *ISIS*[online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <http://www.isis-online.org/publications/southasia/stocks1000.html>

Backchannel Message From President Nixon to Egyptian President Sadat, *History.state.gov* [online]. 1973 [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v25/d271>

CIMBALA, Stephen J., 2011. Nuclear Crisis Management and “Cyberwar”: Phishing for Trouble?. *Strategic Studies Quarterly* [online]. 117-128 [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: http://www.airuniversity.af.mil/Portals/10/SSQ/documents/Volume-05_Issue-1/Cimbala.pdf

FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, *Crisis Bargaining and Nuclear Blackmail* [online]. 2013, [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://faculty.virginia.edu/tsechser/Sechser-Fuhrmann-IO-2013.pdf>

FUHRMANN, Matthew a Todd S. SECHSER, *The Coercive Limits of Nuclear Weapons* [online]. 2011, [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://www.posse.gatech.edu/sites/default/files/pubfiles/The%20Coercive%20Limits%20of%20Nuclear%20Weapons.pdf>

GAVIN, Francis J., Same As It Ever Was: Nuclear Alarmism, Proliferation, and the Cold War. *International Security*[online]. 2010, 13-14 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <https://www.belfercenter.org/sites/default/files/legacy/files/Gavin.pdf>

GAVIN, Francis J., What We Talk About When We Talk About Nuclear Weapons. *H-Diplo/SSSF* [online]. 2014, 16-17 [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: <https://issforum.org/ISSF/PDF/ISSF-Forum-2.pdf>

GRAY, Colin S. a Keith PAYNE, 1980. Victory Is Possible. *Foreign Policy*. 26-27.

HYNEK, Nikola, 2010. Missile Defence Discourses and Practices in Relevant Modalities of 21st-Century Deterrence. In: *Security Dialog*. s. 435-459. ISSN 0967-0106.

ICB Project: International Crisis Behavior [online], [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <https://sites.duke.edu/icbdata/>

JERVIS, Robert, 1988. The Political Effects of Nuclear Weapons: A Comment. In: *International Security*. 13(2), s. 80-. DOI: 10.2307/2538972. ISSN 01622889. Dostupné také z: <https://www.jstor.org/stable/2538972?origin=crossref>

KROENIG, Matthew, 2013. Nuclear Superiority and the Balance of Resolve: Explaining Nuclear Crisis Outcomes. In: *International Organization*.

KROENIG, Matthew a Daniel NEXON, 2013. *Debating the Benefits Nuclear Superiority for Crisis Bargaining, Part I* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://duckofminerva.com/2013/03/debating-the-benefits-nuclear-superiority-for-crisis-bargaining-part-i.html>

LEE, Bradford A., Williamson MURRAY a Richard Hart SINNREICH, 2014. American grand strategy and the unfolding of the Cold War 1945–1961. In: *Successful Strategies*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 386. DOI: 10.1017/CBO9781107477315.013. ISBN 9781107477315.

LUDVÍK, Jan, Odstrašení a jaderná strategie: Konceptuální analýza. In: *Mezinárodní vztahy*. 2014. ISSN 2570-9429. Dostupné také z: <https://mv.iir.cz/article/view/752/801>

MERRILL, John a Ilan PELEG, 1984. *Nuclear Compellence: The Political Use of the Bomb* [online]. 31-33 [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <http://nautilus.org/wp-content/uploads/2011/12/Merrill-Peleg-Nuclear-Compellence-Crossroads-11-1984-pp-19-39.pdf>

Militarized Compellent Threats (MCT), 1918-2001 [online], [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://faculty.virginia.edu/tsechser/Sechser-CMPS-2011.pdf>

MINASYAN, Sergey, 2012. Coercion in Action: DETERRENCE AND COMPELLENCE IN THE NAGORNO-KARABAKH CONFLICT. *PONARS Eurasia Policy Memo* [online]. (242), 2-3 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: http://www.ponarseurasia.org/sites/default/files/policy-memos-pdf/pepm_242_Minasyan_Sept2012.pdf

Nuclear Notebook: Nuclear Arsenals Of The World [online], [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <https://thebulletin.org/nuclear-notebook-multimedia>

PAPE, Robert A., Why Economic Sanctions Do Not Work. *International Security* [online]. 1997, 106-110 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: [https://web.stanford.edu/class/ips216/Readings/pape_97%20\(jstor\).pdf](https://web.stanford.edu/class/ips216/Readings/pape_97%20(jstor).pdf)

PETERSEN, Walter J., 1986. Deterrence and Compellence: A Critical Assessment of Conventional Wisdom. In: *International Studies Quarterly*. 30. s. 269-294. Dostupné z:

https://blackboard.angelo.edu/bbcswebdav/institution/LFA/CSS/Course%20Material/SEC6302/Readings/Lesson_5/Petersen.pdf

ROBERTS, Chalmers M., 1982. A Smell of Burning in the Air. *The Washington Post* [online]. [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1982/10/18/a-smell-of-burning-in-the-air/1c68e1a8-f0f6-412c-b575-1b5863ca09df/?utm_term=.c9cdd4da3f2c

SAUER, Tom, 2009. A Second Nuclear Revolution: From Nuclear Primacy to Post-Existential Deterrence. *Journal of Strategic Studies* [online]. 32(5), 746-750 [cit. 2018-05-05]. DOI: 10.1080/01402390903189402. ISSN 0140-2390. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01402390903189402>

SCHAUB JR., Gary, 2004. Deterrence, Compellence, and Prospect Theory. *Political Psychology* [online]. 389-411 [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3792549>

SCHELLING, Thomas, On Deterrence. In: <https://www.youtube.com> [online]. 2016 [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=tQBLpJFi6f0&t=2569s>

SECHSER, Todd S., Matthew FUHRMANN a Daniel NEXEN, *Debating the Benefits of Nuclear Superiority, Part III* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://duckofminerva.dreamhosters.com/2013/03/debating-the-benefits-of-nuclear-superiority-part-iii.html>

SLANTCHEV, Branislav L., 2005. *Introduction to International Relations Lecture 8: Deterrence and Compellence* [online]. [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <http://slantchev.ucsd.edu/courses/ps12/08-deterrence-and-compellence.pdf>

SPARANDEI, Maria, Bridging Deterrence and Compellence: An Alternative Approach to the Study of Coercive Diplomacy. *International Studies Review* [online]. 2006, 261-262 [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: http://ms554.weebly.com/uploads/7/6/1/2/7612161/publication_sperandei.pdf

TRACHTENBERG, Marc, 1985. The Influence of Nuclear Weapons in the Cuban Missile Crisis. *International Security* [online]. 1985, 161-163 [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: [http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/faculty/trachtenberg/cv/cmc\(is\).pdf](http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/faculty/trachtenberg/cv/cmc(is).pdf)

UHL, Matthias a Vladimir I. IVKIN, "Operation Atom": The Soviet Union's Stationing of Nuclear Missiles in the German Democratic Republic, 1959. *COLD WAR INTERNATIONAL HISTORY PROJECT BULLETIN* [online]. 2012, 133 [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: <http://vimudeap.info/files/pdf/articles-raketenobjekt-vogelsang-1144.pdf>

WALTZ, Kenneth N., 2008. The Spread of Nuclear Weapons: More May Be Better. *The Adelphi Papers* [online]. 21(171) [cit. 2018-05-05]. DOI: 10.1080/05679328108457394. ISSN 0567-932X. Dostupné z: <http://home.sogang.ac.kr/sites/jaechun/courses/Lists/b6/Attachments/39/5.%20The%20spread%20of%20nuclear%20weapons.pdf>

Teze závěrečné diplomové práce

Katedra politologie IPS FSV UK

Příjmení,
jméno: Matěj Řehák

Název práce: Efektivita jaderných zbraní v nátlakové diplomacii

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Vlastislav Bříza, Ph.D.

Název práce v AJ: Nuclear weapons's efficiency in coercive diplomacy

Studijní obor: Politologie a mezinárodní vztahy (Bc.)

Semestr zadání: letní

Ak. rok podání: 2016/2017

Předpokládaný termín
dokončení: LS 2018

Typ práce: bakalářská

Zdůvodnění výběru práce (max 2000 znaků):

Od doby svého vzniku a prvního použití během Druhé světové války se jaderné zbraně staly velice účinným mocenským prostředkem v mezinárodních vztazích. Právě kvůli uvědomění si jejich obrovské ničivé síly se staly během období studené války politickým nástrojem k vzájemnému odstrašování obou soupeřících světových supervelmocí, tedy USA a SSSR. Jinak tomu není ani v dnešní době, kdy se jaderné zbraně ještě zdokonalily a rozšířily i mezi ostatní státy a proto jejich politický a mocenský význam hraje velkou roli v mezinárodních vztazích i nyní. Staly se součástí strategického myšlení a velkou roli hrají převážně v nátlakové diplomacii, kde fungují především jako manipulativní nástroj k dosažení požadovaného cíle. Ač se tato taktika, založená na vyvolání strachu z potencionálního ničivého jaderného útoku, zdá být velice účinná, vyskytují se v ní i značná rizika a nevýhody. Do nátlakové diplomacie totiž spadá taktika donucovací a odstrašovací a kvůli rozdílnosti obou koncepcí se role jaderných zbraní mezi nimi do jisté míry liší, na což poukazují i někteří experti, věnující se tomuto tématu. Abychom dokázali zhodnotit efektivitu jaderných zbraní v nátlakové diplomacii, je potřeba zdůraznit tyto rozdílnosti a poukázat na ně při názorných případech z moderní historie.

Předpokládaný cíl (max 1500 znaků):

Cílem práce bude poukázat na rozdíly mezi *deterrence* a *compellence*, se zaměřením na odlišné chápání jaderných zbraní. Konkrétně se budu věnovat tomu, proč u donucení jaderné zbraně nemusí představovat takovou výhodu, jak by se na první pohled mohlo zdát. Jelikož se jedná o strategii zjednodušeně řečeno útočnou, v různých skeptických teoriích se vyskytují zajímavé a věcné argumenty, jenž účinnost jaderných zbraní v této situaci značně podkopávají. Výzkum se bude opírat o dvě základní výzkumné otázky. První se bude ptát: *Jaká existují rizika využití jaderných zbraní při compellence oproti využití jaderných zbraní při deterrence?* Zde se budu zabývat rozdílem ve funkci jaderných zbraní, při donucení a při odstrašení, konkrétně teda jaká rizika se vyskytují během donucení, které však nemusí tolik platit u odstrašení. Druhá výzkumná otázka zní: *Jsou státy s převahou jaderného arzenálu úspěšnější při compellence?* Zde se bude jednat především o případovou studii, jelikož se budu věnovat konkrétním případům donucení (případně odstrašení) a pokusím se zjistit, jestli jsou na tom úspěšnější státy s nukleární převahou statisticky lépe než státy jenž disponují menším (nebo žádným) jaderným arzenálem.

Metodologie práce (max 1500 znaků):

V první, teoretické části budou vysvětleny základní pojmy a koncepce, tedy nátlaková diplomacie, donucení a odstrašení. Budu se věnovat jejich historii a chápání a především zdůrazním základní body, rizika a požadavky pro jejich úspěšné fungování. V další části se pokusím vymezit jednotlivá rizika, jenž se vztahují ke compellence a hrají zde zásadnější roli, než u deterrence. V této fázi se bude jednat o text s převážně deskriptivními prvky, ovšem dále na to navážu s případovou studií, kdy se budu věnovat konkrétním případům *compellence* a *deterrence*, kde svoji úlohu hráli i jaderné zbraně.

Základní charakteristika tématu (max 1500 znaků):

Fenomén jaderných zbraní a s nimi spojených strategií a doktrín se od 50. let minulého století stal oblíbenou vědeckou disciplínou mezi experty, věnující se politice, mezinárodním vztahům, bezpečnosti apod. Vznikla nová forma nátlakové diplomacie, založená na odstrašení protivníka od nějakého jednání (*deterrence*) nebo naopak k přinucení protivníka k určitému jednání (*compellence*). V obou případech by při nesplnění podmínek následoval ničivý, trestající jaderný útok. Tato forma diplomacie se ukázala být oblíbenou strategií při krizových, mezinárodních sporech. O její účinnosti a konkrétněji o efektivitě jaderných zbraní při těchto případech se však dodnes vedou rozepře, jelikož specifický faktor jaderných zbraní s sebou nese zároveň značná rizika a nevýhody, především při donucovací taktice. Rozhodně je tedy třeba věnovat pozornost těmto rizikům a argumentům, které by mohli hrát v nátlakové diplomacii velkou roli.

Předpokládaná struktura práce (max 1400 znaků):

Práce začne úvodem, který bude obsahovat představení a obhájení tématu, dále představení cíle neboli co budu vlastně zkoumat a čeho se budu snažit dosáhnout. Po úvodu bude následovat teoretická kapitola, kde vysvětlím základní pojmy, kterým se budu věnovat - nátlaková diplomacie, compellence a deterrence a zároveň se budu věnovat také tomu, jakou roli v těchto konceptech hrají jaderné zbraně. V následující kapitole se budu věnovat první výzkumné otázce, tedy hlavním limitům a rizikům jaderných zbraní, které platí hlavně pro donucovací taktiku. Následovat bude druhá výzkumná otázka, tedy jestli jsou státy s jadernými zbraněmi úspěšnější při donucení a za jakých okolností. Vše shrnu závěrečnou částí a závěrem, kde se pokusím shrnout odpovědi na obě otázky a zároveň se budu věnovat problémům spojených s tímto výzkumem.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

LUDVÍK, Jan, 2014. Odstašení a jaderná strategie: Konceptuální analýza. *Mezinárodní vztahy*. 49(1), 27-40.

SCHELLING, Thomas C. *Arms and influence*. Fifth printing. New Haven: Yale University Press, 1969.

SESCHER, Todd S. a Matthew FUHRMANN, 2017. *Nuclear weapons and coercive diplomacy*. ISBN 9781107514515.

MORGAN, Patrick M., 2003. *Deterrence now*. Cambridge: Cambridge University Press. *Cambridge studies in international relations*, 89. ISBN 05-215-2969-7.

KROENIG, Matthew, 2018. *The Logic of American Nuclear Strategy: why strategic superiority matters*. New York City: Oxford University Press. ISBN 978-019-0849-184.

JERVIS, Robert, 1988. The Political Effects of Nuclear Weapons: A Comment. *International Security*. 13(2), 80-. DOI: 10.2307/2538972. ISSN 01622889.

PAYNE, Keith B., c2008. *The great American gamble: deterrence theory and practice from the Cold War to the twenty-first century*. Fairfax, VA: National Institute Press.

LEVINE, David K. a Robert A. LEVINE, *Deterrence in the Cold War and the "War on Terror"*. 2005.

PAUL, T. V., Patrick M. MORGAN a James J. WIRTZ, ed., 2009. *Complex deterrence: strategy in the global age*. Chicago: University of Chicago Press. ISBN 978-0-226-65003-6.